

Έντυπο Προσωρινό Υλικό στα Θρησκευτικά Β' Λυκείου

Θρησκεία και Κοινωνία

Τόμος 5ος

Έντυπο Προσωρινό Υλικό στα Θρησκευτικά Β' Λυκείου Θρησκεία και Κοινωνία

**Το έντυπο προσωρινό υλικό στα
Θρησκευτικά δημιουργήθηκε με
την ευθύνη της Επιτροπής Εμπει-
ρογνωμόνων του Ινστιτούτου Εκ-
παιδευτικής Πολιτικής στο πλαίσιο
υλοποίησης του Υποέργου «Εκ-
πόνηση Προγραμμάτων Σπουδών
Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμι-
ας Εκπαίδευσης και Οδηγών για τον
Εκπαιδευτικό «Εργαλεία Διδακτικών
Προσεγγίσεων» της Πράξης «ΝΕΟ
ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) - Νέο
Πρόγραμμα Σπουδών. Το παρόν υλι-
κό συνοδεύει το αντίστοιχο Πρό-
γραμμα Σπουδών και τον Οδηγό Εκ-
παιδευτικού.**

Στη σύνταξη και επιμέλεια του έντυπου προσωρινού υλικού για τα Θρησκευτικά Β΄ Λυκείου συνεργάστηκαν τα μέλη της Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων Λυκείου. Η παρούσα έκδοση στηρίζεται στην εργασία της Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων, που έχει ήδη αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του ΙΕΠ. Για το νέο υλικό που περιλαμβάνεται στην παρούσα έκδοση και για την επιμέλεια του υπάρχοντος συνεργάστηκαν με την Εύη Βουλγαράκη, μέλος της Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων, οι παρακάτω θεολόγοι εκπαιδευτικοί:

Σουλτάνα Γκαργκάνα
Θεολόγος, Εκπαιδευτικός
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Έφη Ψαρογιώργου
Θεολόγος, Εκπαιδευτικός
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Επιμέλεια | Σχεδιασμός και μορφοποίηση φακέλου | Τεχνική επεξεργασία φωτογραφιών:

Εύη Βουλγαράκη, Θεολόγος, Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Γεώργιος Στριλιγκάς, Σχολικός Σύμβουλος Θεολόγων

Εικόνα Εξωφύλλου και Οπισθοφύλλου: Γραφιστική σύνθεση που περιλαμβάνει λεπτομέρεια του έργου της Ολυμπιάδος Κελαϊδή, Η Κιβωτός του Νώε.

Στο βιβλίο οι μεταφράσεις των κειμένων της Αγίας Γραφής είναι της Βιβλικής Εταιρίας. Η μετάφραση του Κορανίου στα ελληνικά, όπου δεν σημειώνεται διαφορετικά, είναι της έκδοσης του βασιλιά Φαντχ μπιν Αμπντουλαζίζ αλ Σαούντ, Μεδίνα.

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

ΦΑΚΕΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

**ΕΝΤΥΠΟ ΠΡΟΣΩΡΙΝΟ ΥΛΙΚΟ ΣΤΑ
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ**

Θρησκεία και Κοινωνία

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»**

ΑΘΗΝΑ

ΗΘΙΚΗ
ΒΙΟΗΘΙΚΗ
ΕΡΩΤΑΣ
ΖΩΗ
ΣΥΓΧΩΡΗΣΗ
ΕΤΕΡΟΤΗΤΑ

Γιώργος Κόρδης. Αγάπη.
Ακουαρέλα σε χαρτί. Διαστάσεις 21x
29 εκ.

5 / 160

5.1. ΒΙΟΗΘΙΚΗ

Βιοηθικά διλήμματα από την επικαιρότητα

Παρένθετη μητρότητα

Η δίψα και το όνειρο για ένα παιδί έχει αναβαθμίσει αισθητά και στη χώρα μας τον θεσμό της παρένθετης μητρότητας και συνεχώς όλο και περισσότερα ζευγάρια εξοικειώνονται με την ιδέα, σπάνε τα ταμππού, ξεπερνούν τους κοινωνικούς φραγμούς από τους οποίους διακατέχονται και αναζητούν «δανεικές» μητέρες. Παράλληλα, όμως, όσο ανεβαίνουν οι στροφές στο όχημα της τεκνοποίησης μέσω της παρένθετης μητρότητας, τόσο εμφανίζονται στην πράξη προβλήματα. [...]

Παρένθετη μητρότητα είναι η μεταφορά γονιμοποιημένων ωαρίων

στο σώμα άλλης γυναίκας και η κυοφορία από τη γυναίκα αυτή, η οποία και γεννά το παιδί.

Στη χώρα μας ο θεσμός της παρένθετης μητέρας εφαρμόζεται από το 2002.

Πριν ξεκινήσει η όποια διαδικασία, πρέπει να προηγηθεί δικαστική απόφαση, η οποία θα χορηγεί άδεια παρένθετης κύησης. Προϋπόθεση για τη χορήγηση της άδειας είναι να έχει προηγηθεί αίτηση της γυναίκας που επιθυμεί μέσω παρένθετης μητέρας να αποκτήσει παιδί.

Επίσης, πρέπει να υπάρχει έγγραφη και χωρίς αντάλλαγμα συμφωνία των δύο γυναικών και τα γονιμοποιημένα ωάρια να μην ανήκουν στην κυοφόρο.

Τσιμπούκης, Π., Παρένθετη μητρότητα..., Εφημερίδα Πρώτο Θέμα, 30/1/2016, ηλεκτρονική έκδοση.

Η πολυπλοκότητα των βιοηθικών ζητημάτων

Η ζωή που αμφισβητείται

Κάθε μέρα, κάθε ώρα, μια αγωνία να φανούν επί τέλους τα κόκκινα ίχνη της ελευθερίας, αλλά, σαν το σώμα της να αρνείται να συνεργαστεί. Τιμωρία βασανιστική, ενοχές ατέλειωτες, θυμός με τον εαυτό.

Αρνείται να το δεχθεί. Μετράει και ξαναμετράει τις μέρες, προσπαθεί να θυμηθεί και παλιότερες αποκλίσεις του κύκλου. Πρέπει να περιμένει και κάθε στιγμή –αιώνας αναμονής– αυξάνει την πιθανότητα.

Νιώθει δυστυχία το να σηκώνει ως γυναίκα στο σώμα της τις συνέπειες μιας παράλειψης, ενός λάθους, την ώρα που και οι δύο διεκδικούσαν δικαίωμα στην τρυφε-

ρότητα και στην ευχαρίστηση.

Θα ήθελε να γίνουν όλα όπως πριν. Αναζητά με λαχτάρα την ξενοιασιά και τρέμει στην απειλή ότι θα την χάσει.

Είναι στο πρώτο έτος του Πανεπιστημίου. Έχει πετύχει τον άθλο των Πανελληνίων, ξεκίνησε με απίθανο κέφι να παρακολουθεί τα μαθήματα, έστω και αν πολλά την απογοητεύουν, και γεύεται πρωτόγνωρες χαρές, καθώς νιώθει ελεύθερη να πηγαίνει σε συναυλίες, θέατρα, σινεμά ή να συμμετέχει σε παρέες με ατέλειωτες συζητήσεις.

Είναι πέντε μήνες μαζί. Είναι έρωτας; δεν ξέρει ακόμα. Υπάρχουν όμορφες στιγμές, υπάρχει λαχτάρα, υπάρχει χαρά, υπάρχει μοίρασμα ζωής, ένα μαζί που αρχίζει να χτίζεται και ταυτόχρονα τα πρώτα σύννεφα

στον ουρανό της σχέσης.

Μοιάζει απλό, εξάλλου είναι και θα μείνει μυστικό. Δεν θα το μάθει κανείς, ούτε εκείνος. Μια συγκατάθεση, μια στιγμή νάρκωσης και όλα θα τελειώσουν, θα γίνουν όπως πριν. Πρέπει να κερδίσει πάση θυσία την ελευθερία της.

Το ξέρει ότι δεν μπορούν να γίνουν όλα όπως πριν. Το παιδί, ακόμη και αν το φιλοξενήσει μια μητέρα για λίγο κάτω από την καρδιά της, διεκδικεί χώρο, αποκαλύπτει τα δυνατά και τα σκοτεινά της σημεία και τα φέρνει στην επιφάνεια.

Θυμάται όταν συνόδευσε πριν δύο χρόνια την καλή της φίλη στην κλινική. Θυμάται το κενό βλέμμα, το μουδιασμένο κορμί, τη ματαίωση που έφερνε το όχι που είχε πει στη ζωή, τη βιασύνη του κοριτσιού να

καλύψει, να κουκουλώσει, να ξεχάσει, τις σπασμωδικές κινήσεις αργότερα για να διεκδικήσει ξανά...

Θυμάται τη μοναξιά την αφόρητη που σαν κουκούλι ύφανε γύρω από τον εαυτό της, τη βαθιά απογοήτευση από το αγόρι που δεν την νοιάστηκε –ή μήπως εκείνη δεν το επέτρεψε– τις προεκτάσεις αυτής της απογοήτευσης στο αντρικό φύλο.

Θυμάται μια ημέρα που άκουσε τη μητέρα της να μιλάει σε μια φίλη της, για το γεγονός ότι είχε σκεφθεί να διακόψει την εγκυμοσύνη της σε εκείνη. Μια ζεστασιά την πλημύρισε, καθώς φαντάστηκε τις ανήσυχες αγρύπνιες της μητέρας της και αναρωτήθηκε για τη στάση του πατέρα της. Έπαιξε θετικό ρόλο στο να κρατηθεί στη ζωή ή η μητέρα της μόνη διεκδίκησε την ύπαρξή της;

Δεν ξέρει τι θέλει να κάνει. Όμως, σαν να σηκώθηκε ένα πέπλο και άρχισε να προσεγγίζει με δέος τη δυσκολία και το μεγαλείο της ζωής, όλα τα αυτονόητα επιδέχονται ρωγμές. Μια διεργασία έχει ξεκινήσει και ενώ στην αρχή ήθελε να τελειώσει γρήγορα γρήγορα, συνταράζεται από την επώδυνη διαδρομή, σαν να την φέρνει πιο κοντά στο μυστήριο των φύλων, στον πυρήνα της ύπαρξης.

Ελένη Καραγιάννη, Παιδοψυχίατρος – Υπαρξιακή Συστημική Ψυχοθεραπεύτρια. [αδημοσίευτο κείμενο]

Προσεγγίσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας και άλλων θρησκευτικών παραδόσεων σε βιοηθικά ζητήματα.

Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή στη χριστιανική διδασκαλία Θεολογική θεώρηση

Στους ορθόδοξους χριστιανούς παρέχεται η δυνατότητα της σπουδής στη βιβλική και πατερική παράδοση, για τη διατύπωση και βίωση θέσεων για τα καινοφανή προβλήματα. Η επιχειρηματολογία του ορθόδοξου χριστιανού επικεντρώνεται στο status του ανθρωπίνου εμβρύου και την ηθική του υπόσταση. [...] Ο υμνογράφος του Ακαθίστου Ύμνου γράφει στην Α΄ Στάση: «Άγγελος Πρωτοστάτης ουρανόθεν επέμφη ειπείν τη Θεοτόκω το Χαίρε

και συν τη ασωμάτω φωνή σωμα-
τούμενόν σε θεωρών, Κύριε...». Τα
λόγια αυτά υποδηλώνουν την ταυ-
τόχρονη σύλληψη του Θεού Λόγου
στη μήτρα της Θεοτόκου. Αλλά και
το τροπάριο της εορτής του Ευαγ-
γελισμού («Σήμερον της σωτηρίας
ημών το κεφάλαιον») τονίζει το χρο-
νικό σημείο και την αρχή της σωτη-
ρίας από τη στιγμή της σύλληψης
του Θεανθρώπου Ιησού. Η αναφο-
ρά στην ψυχοσωματική ενότητα του
Θεού Λόγου στο πρόσωπο του Ιη-
σού κατά τη σύλληψη, καθιστά την
ορθόδοξη θεολογία απόλυτη απέ-
ναντι στην οντολογική στιγμή της
εμψυχώσεως του εμβρύου και στον
απαιτούμενο σεβασμό ως ανθρω-
πινο πρόσωπο απ' αυτό το χρονικό
σημείο.

Σαλβαντόρ Νταλί, Ευαγγελισμός

15 / 163

Σημαντικά πατερικά χωρία αναφέρονται στη μυστηριακή στιγμή της ταυτόχρονης εμφύχωσης του ανθρώπινου σώματος κατά την σύλληψη και αναμφίβολα όσα γράφθηκαν για την ενσάρκωση του Θεού Λόγου και επικυρώθηκαν από τις αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων αποτελούν και την πίστη του ορθόδοξου πληρώματος. Οι εορτασμοί από την Ορθόδοξη Εκκλησία του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου στις 25 Μαρτίου, της συλλήψεως της Αγίας Άννης (για τη Θεοτόκο) στις 9 Δεκεμβρίου, της συλλήψεως του αγίου Ιωάννου του Προδρόμου υπό της Ελισάβετ στις 23 Σεπτεμβρίου, δηλώνουν ξεκάθαρα ότι η ανθρώπινη ζωή αρχίζει από το σημείο αυτό και όχι αργότερα, όταν δηλαδή το έμβρυο γίνεται ορατό, όπως πιστεύουν ορισμένοι. Συνοπτικά :

α) Τα ηθικά προβλήματα της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής για την ορθόδοξη προσέγγιση του θέματος δεν συνίστανται στον αποχωρισμό της συζυγικής πράξης από την αναπαραγωγική ή στην υποκατάστασή της στο εργαστήριο, αλλά επικεντρώνονται στην καταστροφή και στο μη σεβασμό της ανθρώπινης εμβρυϊκής ζωής από την πρώτη στιγμή της σύλληψης και κορυφώνονται με την καταστροφή των υπεραρίθμων δημιουργημένων εξωσωματικά εμβρύων.

β) Η υποβοηθούμενη αναπαραγωγή είναι δυνατόν να υιοθετείται, όταν χρησιμοποιείται μόνον το αναπαραγωγικό υλικό των συζύγων και ειδικότερα στην εξωσωματική γονιμοποίηση δεν δημιουργούνται υπεράριθμα έμβρυα, που συνήθως

καταστρέφονται μετά από μία μακρά περίοδο κατάψυξης.

γ) Αντίθετα, η χρήση σπέρματος δότη ή ωαρίου δότριας δημιουργεί ανυπέρβλητα ηθικά προβλήματα στην αποδοχή των μεθόδων τεχνητής ετερόλογης σπερματέγχυσης ή ετερόλογης εξωσωματικής γονιμοποίησης. Επιπλέον, όταν τα προβλήματα κυοφορίας της συζύγου καλείται να λύσει η δανεική-παρένθετη μητέρα, τότε η αποδοχή των μεθόδων δεν είναι δυνατή.

δ) Η εφαρμογή της εξωσωματικής γονιμοποίησης στον πειραματισμό και στις έρευνες στα έμβρυα αποτελούν σημαντικά ηθικά προβλήματα.

ε) Υπογραμμίζεται η προτεραιότητα του συμφέροντος του παιδιού σε σχέση με εκείνο της ανάγκης αποκτήσεως τέκνων από στείρους

γονείς. Η απαιτούμενη κοινωνική έρευνα για το συμφέρον του υιοθετούμενου κατά τη διαδικασία της υιοθεσίας συνηγορεί στην άποψη αυτή. Ανάλογη αντιμετώπιση θα πρέπει να εμφανίζεται και στην υποβοηθούμενη αναπαραγωγή για να μην παρατηρούνται φαινόμενα γέννησης τέκνων από γονείς προχωρημένης ηλικίας.

στ) Η αναζήτηση πνευματικοτέρων απαντήσεων και θεωρήσεων από τους ασθενείς και από τους ιατρούς-επιστήμονες θα πρέπει να αποτελεί κύριο μέλημα, καθώς αυτοί καθορίζουν ουσιαστικά το πλαίσιο της επίτευξης του επιθυμητού στόχου στο ιατρικό εργαστήριο. Στην αναζήτηση λύσεων και απαντήσεων δεν θα πρέπει να αγνοείται το θέλημα του Θεού. Η ηθική

σκέψη που απορρέει από την εν Χριστώ ζωή είναι δυναμική και η ερμηνεία του θελήματος του Θεού αποτελεί έργο προσευχής, προσωπικού αγώνα και πνευματικής αναζήτησης.

Φανάρας, Β., Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή. Θεολογική θεώρηση, Πνευματική Διακονία (Ι. Μητροπόλεως Κωνσταντίας - Άμμοχώστου), τ. 10, 2011, σελ. 16-18.

Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή σε άλλες θρησκευτικές παραδόσεις

α) Καθολική Εκκλησία

Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, από την εμφάνιση των μεθόδων της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, τήρησε κριτική και καταδικαστική θέση. Η σύνδεση της σεξουαλικής συζυγικής πράξης αποκλειστικά με την τεκνογονία υποχρεώνει την ηθική διδασκαλία της Καθολικής Εκκλησίας να αντιτίθεται στο σύνολο των μορφών της εργαστηριακής γονιμοποίησης.

Η εξωσωματική γονιμοποίηση απορρίπτεται, ακόμη κι όταν οι συμμετέχοντες στη μέθοδο είναι οι σύζυγοι [...]. Η εξωσωματική γονιμοποίηση καταδικάζεται ως είδος φόβου της ανθρώπινης ζωής. Η πίστη

ότι η ζωή αρχίζει στο περιβάλλον της μήτρας αντίκειται στην τεχνική της εξωσωματικής γονιμοποίησης, η οποία απαιτεί αρκετές γονιμοποιήσεις και καταστροφές ανθρώπινων εμβρύων, αφού δεν μεταφέρονται όλα τα έμβρυα στη μήτρα της γυναίκας.

β) Οι Προτεστάντες

Οι Προτεστάντες δεν ακολουθούν ενιαία θέση για το θέμα της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής. [...] Γενικά, η τεχνητή σπερματέγχυση απορρίπτεται, όταν εφαρμόζεται σε ανύπανδρα άτομα και, συνεπώς, καταδικάζεται και η δανεική μητρότητα, αφού προϋποθέτει την κυοφορία από γυναίκα έκτος του γάμου. [...]

γ) Η ιουδαϊκή θρησκεία

Η έκτρωση του εμβρύου, πριν την ανάπτυξη των σαράντα ημερών, δεν αποτελεί κεφαλαιώδες έγκλημα, αν και η πλειονότητα των σύγχρονων ραβίνων την θεωρεί ως παραβίαση του Νόμου. Άλλοι υποστηρίζουν ότι η απαγόρευση αυτή είναι καθαρά ραββινική. [...]

Για το θέμα της καταστροφής των υπεραρίθμων περισσευόντων εμβρύων από τη δημιουργία τους εξωσωματικά, η πλειοψηφία των ραββίνων προτείνει να εμφυτεύονται στη μήτρα όσα ακριβώς γονιμοποιούνται. Σαφώς διακινδυνεύεται η εγκυμοσύνη, καθώς η εμβρυομεταφορά έξι και επτά εμβρύων, καθιστά μία τέτοια διαδικασία επισφαλή. Συνεπώς, δεν επιτρέπεται η ωληψία περισσότερων από τέσσερα, παρόλο που

με την κρυοσυντήρηση των εμβρύων η άποψη αυτή καθίσταται πλέον συζητήσιμη για τη ραββινική θεολογία.

δ) Η μουσουλμανική θρησκεία

Η ανθρώπινη ζωή θεωρείται ως δώρο Θεού, έχει την αρχή της στη στιγμή της σύλληψης και δεν αφαιρείται παρά μόνο με τη βούληση του Θεού. Το έμβρυο είναι ζωντανό από το πρώτο του κύτταρο, αρχίζοντας το σχηματισμό του την τέταρτη εβδομάδα και την κίνησή του τον τέταρτο μήνα. Σύμφωνα με τη χαδιδδική παράδοση, ο άγγελος επισκέπτεται το έμβρυο την εκατοστή εικοστή ημέρα (4ος μήνας) και εμφυτεύει το πνεύμα σ' αυτό. Αυτό συμπίπτει με την αρχή των κινήσεων του εμβρύου [...].

Η έκτρωση του ορατού εμβρύου αποτελεί φόνο, εκτός εάν αυτό γίνεται για τη σωτηρία της ζωής της μητέρας του, παρόλο που η ζωή θεωρείται ότι ξεκινά εξ άκρας συλλήψεως [...].

Συμπερασματικά, η ισλαμική θεώρηση του γάμου, της τεκνογονίας αλλά και της εμβρυολογίας δεν φαίνεται να εμποδίζει την εφαρμογή της ομόλογης τεχνητής σπερματέγχυσης και εξωσωματικής γονιμοποίησης στους άτεκνους συζύγους.

Φανάρας, Β., Η θεώρηση της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής υπό το πρίσμα ετεροδόξων χριστιανικών ομολογιών και άλλων μονοθεϊστικών θρησκειών, Θεολογία, ΟΒ´ (72), τ. 2, 2001, σελ. 663-682.

Θεολογικά επιχειρήματα σε συγκεκριμένα θέματα βιοηθικής

Αρχές ορθόδοξης ανθρωπολογίας

- Ο Θεός είναι (γενικά) δημιουργός και χορηγός της ζωής, και της ανθρώπινης ζωής.
- Ο άνθρωπος συμμετέχει και συνεργεί στη δημιουργία ενεργοποιώντας το «κατ' εικόνα» και με την τεκνογονία.
- Η τεκνογονία στον άνθρωπο είναι χαρισματική λειτουργία. Ο άνθρωπος, δημιουργημένος κατ' εικόνα Θεού, έχει προορισμό να γίνει Θεός κατά Χάριν, να ενεργοποιήσει το κατ' εικόνα σε καθ' ομοίωσιν Θεού. Η τεκνογονία, δηλαδή, δεν είναι μόνο μία βιολογική αναπαραγωγή, ένας απλός πολλαπλασιασμός του είδους (πράγμα

πολύ σπουδαίο και σημαντικό κι αυτό). Η τεκνογονία σκοπεύει δυνητικά στην υιοθεσία του ανθρώπου από τον Θεό.

- Σε περίπτωση αδυναμίας του ανθρώπου να τεκνοποιήσει, έχουμε πολλές φορές προσφυγή στον Θεό για να θεραπεύσει αυτή την έλλειψη. Έτσι έχουμε τεκνοποιΐα από στείρα ζεύγη με την επέμβαση της Χάρης του Θεού.
- Παρ' όλη την ιδιαίτερη αγάπη και μέριμνα του Θεού για τον γάμο των ανθρώπων, την οικογένεια και τα παιδιά, φανερώνεται στην αγία Γραφή και ιδιαίτερα στην Καινή Διαθήκη μια υπέρβαση των φυσικών οικογενειακών δεσμών εν όψει της Βασιλείας του Θεού. Ο Χριστός αναφέρεται επανειλημμένως στη δημιουργία της νέας

**οικογένειας, που έχει τον Θεό ως
Πατέρα και μέλη της όσους ποι-
ούν το θέλημά Του.**

**Σταυρόπουλος, Α., Βιοηθική και Ορ-
θόδοξος Εκκλησία, Enciclopedia di
Bioetica e Scienza giuridica.**

**Ο Αναπεσών, τοιχογραφία στο Πρω-
τάτο Αγίου Όρους, 14ος αι.**

**Βασικές θέσεις επί της ηθικής της
Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής
(11.1.2006),
Ειδική Συνοδική Επιτροπή Βιοηθι-
κής της Εκκλησίας της Ελλάδος**

**Προβλήματα έξωσωματικής γονιμο-
ποίησης**

**37) [...] οί σύγχρονες τεχνικές έξω-
σωματικής γονιμοποίησης ἐνέ-
χουν ἠθικὲς καὶ πνευματικὲς πα-
ραμέτρους τέτοιες ποὺ ἐπιβάλλουν
στὴν Ἐκκλησία μία ἐπιφυλακτικότη-
τα, ἡ ὁποία στηρίζεται στὰ ἐξῆς τέσ-
σερα σημεία·**

**α) Ἡ σύλληψη τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὶς
σύγχρονες τεχνικὲς εἶναι ἀσεξουα-
λική, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι εἶναι γυμνὴ
ἀπὸ τὴν ἱερότητα, ἀσφάλεια καὶ**

βεβαιότητα τῆς συζυγικῆς συνευρέσεως. Ὁ ἄνθρωπος πλέον δὲν γεννᾶται φυσιολογικά, ἀλλὰ «κατασκευάζεται» τεχνητά.

β) Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἔμβρυα καὶ τὸ σπέρμα, τὰ ὠάρια πολὺ δύσκολα καταψύχονται. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ συνήθεις πρακτικὲς διευκολύνουν τὴν μαζικὴ προκλητὴ ἐξαγωγή ὠαρίων, ἢ γονιμοποίηση τῶν ὁποίων ὁδηγεῖ στοὺς πρόβλημα τῶν πλεοναζόντων καὶ κατεψυγμένων ἐμβρύων.

γ) Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ γονιμοποίηση γίνεται ἐκτὸς τοῦ μητρικοῦ σώματος καὶ ἀπουσία τῶν γονέων δημιουργεῖ ἀπεριόριστες ἐπιλογὲς μὴ φυσικῶν καὶ ἠθικῶς ὑπόπτων γονιμοποιήσεων μὲ ὅσα αὐτὲς συναφῆ προβλήματα συνεπάγονται.

δ) Ἡ ἐξωσωματικὴ γονιμοποίηση δίνει τεράστιες δυνατότητες προεμφυτευτικῆς γενετικῆς ἐπεξεργασίας καὶ παρεμβάσεως μὲ ἀνυπολόγιστες συνέπειες.

Προσωπικὲς κρίσεις στις θέσεις του Χριστιανισμοῦ καὶ των θρησκειῶν σε θέματα βιοηθικῆς

5.2. ΕΡΩΤΑΣ

Νέοι/Νέες και έρωτας

Γιώργος Σταθόπουλος, Λύρα, 2016.

Κι η αμεριμνησία των μελεμιών του
Κι ο φλόκος της ελπίδας του
Στον πιο ελαφρό κυματισμό του ένα
νησί λικνίζει
Τον ερχομό.

Ποίηση: Οδυσσέας Ελύτης
Μουσική: Ηλίας Ανδριόπουλος

**Χριστιανική πίστη και ερωτική
σχέση: Ζητήματα και προκλήσεις**

**Αγάπη προσωπική ή αγάπη από
γυαλί;**

Το φύλο τραυματίζει βαθιά το εγώ που είναι δίφυλο, που μέσα στην ακεραιότητά του και την πληρότητά του θα ήταν και αρσενικό και θηλυκό, ανδρόγυνο... Από μόνο το γεγονός της ύπαρξής του, το φύλο είναι διαχωρισμός, έλλειψη, νοσταλγία,

πόθος να ανοιχτεί στον άλλο... Η αγάπη είναι ακριβώς αυτό που καταργεί τη μοναξιά, αυτό που φέρνει το εγώ στον άλλο... Μια απρόσωπη αγάπη που δε θα απευθυνόταν σε καμιά ατομική μορφή δε θα λεγόταν αγάπη. Αγάπη από γυαλί λέει ο Rozanoff. Δεν είναι ίσως παρά μια έκπτωση του χριστιανισμού.

Berdiaeff, N., Πέντε στοχασμοί περί υπάρξεως, Μτφρ. Β. Τριανταφύλλου, Σ. Γουνελάς, Κοινότητα, Αθήνα, 1983, σελ. 141-142.

**Θεόφιλου Κεφαλά-Χατζημιχαήλ,
Ερωτόκριτος και Αρετούσα, 1933**

Η μέθεξη του έρωτα

Η κατάσταση της μέθεξης του έρωτα δεν είναι ένα απλό πλησίασμα. Είναι μια κατάσταση εξόχως συναρπαστική που φτάνει σε μια συναισθηματική κορύφωση. Είναι η κατάργηση μέρους των συνόρων, μέρους των ορίων του εαυτού. Αυτό εξ άλλου δεν λαχταρούμε; Να χωθούμε και να χαθούμε σε μια δεκτική, τρυφερή αγκαλιά; Σε μια αγκαλιά που θα μας καταλαβαίνει και θα την καταλαβαίνουμε; Που θα μας αποδέχεται άνευ όρων; Να ξεφύγουμε από την οδυνηρή μοναξιά, να ανοίξουμε την ατομικότητά μας και να γίνουμε ένα με το αγαπώμενο πρόσωπο; [...]

Πολλοί άνθρωποι πιστεύουν ότι η σεξουαλικότητα είναι πρόβλημα.

Το πρόβλημα δεν είναι η σεξουαλικότητα, αλλά η... καταναλωτική και αυτονομημένη εκδοχή της. Το πρόβλημα είναι οι ανέραστες αντιλήψεις που ισοπεδώνουν την ερωτική έκφραση, οι σεξιστικές απόψεις που καταψύχουν την αγάπη, η αποϊεροποίηση του σεξ που αγριεύει την ψυχή και ταλαιπωρεί το σώμα. Όταν το σεξ αυτονομείται από το συναίσθημα, είναι αυτό που σκοτώνει τον έρωτα και όχι ο γάμος. Η πρόσκαιρη αυτονομημένη ικανοποίηση της ανάγκης και η ναρκισσιστική επιβεβαίωση του εγώ ως ποθητού αντικειμένου, η χρησιμοποίηση του άλλου, σημαίνει εμπορευματοποίηση του σεξ, ακόμη και μέσα σε μια μονογαμική σχέση!

Μαρτίδης, Ι., Άνθρωπος και σχέσεις. Έρωτας-αγάπη-σεξουαλικότητα.

Στο Σταμούλης, Χ. (Επιμ.) Έρωτας και σεξουαλικότητα. Αρμός, Αθήνα, 2014, σελ. 212-213, 215.

Αντιμετωπίζοντας ερωτικά προβλήματα

Ο έρωτας μπορεί να είναι πηγή χαράς αλλά και οδύνης. Ο έρωτας είναι ο άνδρας και η γυναίκα και ό,τι ο καθένας απ' αυτούς περιέχει και προσφέρει στον άλλο. Αλλά ο έρωτας μπορεί να είναι επίσης ο άνδρας και η γυναίκα, ο καθένας αγωνιζόμενος μόνος και ξεχωριστά για να πάρει απ' τον άλλο ό,τι ο καθένας αισθάνεται να του λείπει.

Ο έρωτας μπορεί να είναι ο έντονος και πιο γλυκός τόπος για να βρεθεί κανείς, όπως επίσης και ο ύψιστος βαθμός συνυπάρξεως και η ελάχιστη μοναξιά που μπορεί να

βρει ένας άνθρωπος. Αλλά ο έρωτας μπορεί να είναι επίσης αγωνία και αποστέρηση, να πληγώνεις και να σε πληγώνουν και ατέλειωτη αναμονή γι' αυτό που δεν επιτυγχάνεται ποτέ.

Ο έρωτας μπορεί να είναι θερμός και γενναιόδωρος, αλλά και το αντίθετο, πληκτικός και άσχημος, φειδωλός, που προσφέρει λίγα, που μόλις ξανοίγεται, που αδύναμα προσφέρεται και φοβισμένα φθονείται.

Ο έρωτας μπορεί να είναι συνύπαρξη με αγάπη ή μίσος που κρατάει δύο ανθρώπους προσκολλημένους τον ένα στον άλλο.

Υπάρχουν περίοδοι που ο έρωτας δεν λειτουργεί καλά στο γάμο. Έχει ανεβοκατεβάσματα. Βοηθάει όταν ξέρουν οι σύζυγοι τι να κάνουν για να βελτιώσουν αυτή την σημα-

**ντική πλευρά του γάμου και να συ-
ντομεύσουν αυτές τις περιόδους της
ερωτικής συγκρούσεως και αποξε-
νώσεως [...].**

**Φάρος, π.Φ. & Κοφινάς π. Στ., Συζυ-
γία, Ακρίτας, Αθήνα, ³1995, σελ. 156-
157, 159-160.**

Η θέση της Ορθόδοξης Εκκλησίας και άλλων θρησκευτικών παραδόσεων για τον έρωτα και τη σχέση των δύο φύλων

ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

Σχέση άντρα-γυναίκας

Γεν 1, 27.

²⁷καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς.

Γεν 2, 18.

¹⁸Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεός· οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν.

27 Δημιούργησε, λοιπόν, ο Θεός τον άνθρωπο σύμφωνα με τη δική του την εικόνα, «κατ' εικόνα Θεού» τον δημιούργησε, τους δημιούργησε άντρα και γυναίκα.

18 Ο Κύριος ο Θεός είπε: «Δεν είναι καλό να είναι ο άνθρωπος μόνος. Θα του φτιάξω έναν σύντροφο όμοιον μ' αυτόν».

Γεν 2, 23-24.

23καὶ εἶπεν Ἀδάμ·
τοῦτο νῦν ὅστοῦν
ἐκ τῶν ὀστέων μου
καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου·
αὕτη κληθήσεται γυνή,
ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη
αὕτη·

24ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.

Ἄσμα Ασμάτων 6, 8-9:

«Καλή μου, εἶσαι ωραία...»

(**4**Καλή εἶ, ἡ πλησίον μου,...)

8ἑξήκοντά εἶσι βασίλισσαι,
καὶ ὀγδοήκοντα παλλακαί,
καὶ νεάνιδες ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.
9μία ἔστι περιστέρα μου,

23 Τότε ο Αδάμ είπε:
«Αυτό επιτέλους είναι κόκαλο
από τα κόκαλά μου
και σάρκα από τη σάρκα μου.
“Γυναίκα” αυτή θα λέγεται,
γιατί απ’ τον άντρα πάρθηκε».

24 Γι’ αυτόν το λόγο θα εγκαταλείπει
ο άντρας τον πατέρα του και τη μη-
τέρα του και θα ενώνεται με τη γυ-
ναίκα του· θα γίνονται ένας άνθρω-
πος.

ΕΚΕΙΝΟΣ:

(**4** Καλή μου, είσαι ωραία ...)

8 Εξήντα είν’ οι βασίλισσες
κι ογδόντα οι παλλακίδες
κι αμέτρητες οι κοπελιές.

9 Μια και μοναδική ’ναι η περιστέρα
μου,

**τελεία μου,
μία ἐστὶ τῇ μητρὶ αὐτῆς,
ἐκλεκτὴ ἐστὶ τῇ τεκούσῃ αὐτὴν.
εἶδοσαν αὐτὴν θυγατέρες καὶ
μακαριοῦσιν αὐτὴν,
βασίλισσαι καὶ γε παλλακαὶ
καὶ αἰνέσουσιν αὐτὴν.**

η λατρευτή μου,
της μάνας της μονάκριβη
και διαλεχτή εκείνης που την εγέννα.
Οι κοπελιές την είδαν και την
καλοτύχισαν,
οι παλλακίδες κι οι βασίλισσες,
και την παινέψαν.

Αριστερά: Η δημιουργία της Εύας.
Αγγλική Σχολή, 13ος αι. Μουσείο
Marmotten, Παρίσι. Πάνω: Γιώργου
Κόρδη, Η αγάπη είναι στα μάτια σου.

Η φλόγα της αγάπης

ἄθές με ὡς σφραγιδα ἐπὶ τὴν καρδίαν σου, ὡς σφραγιδα ἐπὶ τὸν βραχίονά σου· ὅτι κραταῖα ὡς θάνατος ἀγάπη, σκληρὸς ὡς ἄδης ζῆλος· περίπτερα αὐτῆς περίπτερα πυρός, φλόγες αὐτῆς·

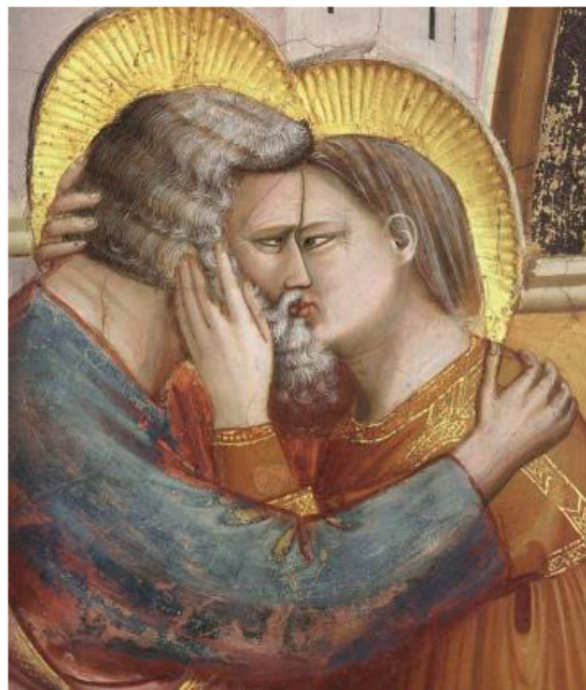
ἕρως πολὺ οὐ δυνήσεται σβέσαι τὴν ἀγάπην, καὶ ποταμοὶ οὐ συγκλύσουσιν αὐτήν. ἐὰν δῶ ἄνθρωπος πάντα τὸν βίον αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐξουθενώσκει ἐξουθενώσουσιν αὐτόν.

Τζιόττο, Ο Εναγκαλισμός Ιωακείμ και Ἄννας.

ΕΚΕΙΝΗ:

6 Βάλε με σαν σφραγίδα στην καρδιά σου, βούλα πάνω στο μπράτσο σου. Γιατ' είναι δυνατή σαν θάνατος η αγάπη, σκληρό καθώς ο άδης το πάθος το αγαπητικό. Οι φλόγες της φλόγες φωτιάς, άγριο αστροπελέκι.
7 Πλήθος νερά να σβήσουν την αγάπη δεν μπορούν κι ούτε μπορούν ποτάμια να την πνίξουν. Αν κάποιος του σπιτιού του όλα τα πλούτη έδινε για ν' αγοράσει αγάπη, άλλο από καταφρόνια δε θα κέρδιζε.

Λεπτομέρεια.

49 / 170 - 171

ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

Εφεσ. 5, 20-33 (Το αποστολικό ανάγνωσμα της ακολουθίας του γάμου)

Ἀδελφοί,

²⁰εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ Θεῷ καὶ πατρί,

²¹ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ. ²²Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε ὡς τῷ Κυρίῳ, ²³ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος. ²⁴ἄλλ' ὥσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντί.

Αδελφοί,

20 Να ευχαριστείτε πάντοτε και για όλα τον Θεό και Πατέρα στο όνομα του Κυρίου μας Ιησού Χριστού.

Άντρες και γυναίκες

21 Να υποτάσσεστε ο ένας στον άλλο με φόβο Χριστού. **22** Οι γυναίκες να υποτάσσονται στους άντρες τους όπως στον Κύριο. **23** Γιατί ο άντρας είναι ο αρχηγός της γυναίκας, όπως κι ο Χριστός είναι ο αρχηγός της εκκλησίας. Ο Χριστός είναι και ο σωτήρας του σώματός του, δηλαδή της εκκλησίας. **24** Όπως όμως η εκκλησία υποτάσσεται στον Χριστό, έτσι και οι γυναίκες πρέπει σε όλα να υποτάσσονται στους άντρες τους.

25οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας
ἐαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγά-
πησε τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐαυτὸν
παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, 26ἵνα αὐτὴν
ἀγιάσῃ καθάρισας τῷ λουτρῷ τοῦ
ὔδατος ἐν ῥήματι, 27ἵνα παραστή-
σῃ αὐτὴν ἐαυτῷ ἔνδοξον τὴν ἐκκλη-
σίαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα ἢ
τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία καὶ
ἄμωμος. 28οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄν-
δρες ἀγαπᾶν τὰς ἐαυτῶν γυναῖκας
ὡς τὰ ἐαυτῶν σώματα. ὁ ἀγαπῶν
τὴν ἐαυτοῦ γυναῖκα ἐαυτὸν ἀγα-
πᾷ· 29οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἐαυτοῦ
σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ
θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς
τὴν ἐκκλησίαν· 30ὅτι μέλη ἐσμὲν
τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς
αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ·
31ἀντὶ τούτου καταλείπει ἄνθρωπος
τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ προ-
σκολληθῆσεται πρὸς τὴν γυναῖκα

25Οι άντρες να αγαπάτε τις γυναίκες σας, όπως ο Χριστός αγάπησε την εκκλησία και πρόσφερε τη ζωή του γι' αυτήν. **26**Ήθελε έτσι να την εξαγιάσει, αφού την καθάρισε με το λουτρό του βαπτίσματος και με τον λόγο, **27**ώστε η εκκλησία να του ανήκει ως νύφη με όλη της τη λαμπρότητα, την καθαρότητα και αγιότητα, χωρίς ψεγάδι ή ελάττωμα ή κάτι παρόμοιο. **28**Το ίδιο και οι άντρες οφείλουν να αγαπούν τις γυναίκες τους, όπως αγαπούν το δικό τους το σώμα. Όποιος αγαπάει τη γυναίκα του αγαπάει τον εαυτό του. **29**Κανείς ποτέ δε μίσησε το ίδιο του το σώμα, αλλά αντίθετα το τρέφει και το φροντίζει· έτσι κάνει κι ο Κύριος για την εκκλησία, **30**γιατί όλοι είμαστε μέλη του σώματός του από τη σάρκα του και τα οστά του. **31**Γι' αυτό –λέει η Γραφή– θα

αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ³²τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. ³³πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἓνα ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω ὡς ἑαυτόν, ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

εγκαταλείπει ο άντρας τον πατέρα και τη μητέρα του, για να ζήσει μαζί με τη γυναίκα του· θα γίνουν οι δυο τους ένας άνθρωπος. ³²Σ' αυτά τα λόγια κρύβεται ένα μεγάλο μυστήριο, που εγώ σας λέω ότι αναφέρεται στη σχέση Χριστού και εκκλησίας. ³³Αλλά κι εσείς, ο καθένας ν' αγαπάει τη γυναίκα του όπως αγαπάει τον εαυτό του, και η γυναίκα να σέβεται τον άντρα της.

ΠΑΤΕΡΕΣ

Η αγάπη των συζύγων

«Οι άνδρες», λέει, «να αγαπάτε τις γυναίκες σας, καθώς και ο Χριστός αγάπησε την Εκκλησία». Είδες μέγεθος της υπακοής: Άκουσε και το μέγεθος της αγάπης. Θέλεις να σε υπακούει η γυναίκα σου, καθώς η Εκκλησία τον Χριστό; Φρόντιζε κι εσύ αυτήν, όπως ο Χριστός φροντίζει την Εκκλησία. Είτε πρέπει να δώσεις την ψυχή σου για τη γυναίκα, είτε πρέπει να πληγωθείς μύριες φορές, είτε να υπομείνεις και να πάθεις οτιδήποτε... Ποια ένωση υπάρχει, όταν η γυναίκα τρέμει τον άνδρα; Ποια ηδονή θ' απολαύσει ο ίδιος ο άνδρας, όταν ζει με τη γυναίκα του και της συμπεριφέρεται σαν να ήταν δούλα;».

**Ιωάννης Χρυσόστομος, Ομιλία 20
στην προς Εφεσίους, ΕΠΕ 21, σελ.
198-200.**

Συμβουλές, πώς ο σύζυγος να συμπεριφέρεται στη σύζυγο του

**Λόγια αγάπης να της λες:... Εγώ
από όλα, τη δική σου αγάπη προ-
τιμώ και τίποτε δεν μου είναι τόσο
βασανιστικό ή δυσάρεστο, όσο
το να βρεθώ κάποτε σε διάσταση
μαζί σου. Κι αν όλα χρειασθεί να
τα χάσω, ... κι αν στους έσχατους
βρεθώ κινδύνους, οτιδήποτε κι αν
πάθω, όλα μου είναι ανεκτά κι υπο-
φερτά, όσο εσύ μου είσαι καλά.
Και τα παιδιά, τότε μου είναι περι-
πόθητα, εφ' όσον εσύ μας συμπα-
θείς... Ίσως κάποτε σου πει: Ποτέ
ως τώρα δεν ξόδεψα από τα δικά**

σου, έχω ακόμη τα δικά μου, που μου 'δωσαν οι γονείς μου. Τότε πες της: Τι λες καλή μου; Έχεις ακόμη τα δικά σου; Ποια λέξη μπορεί να 'ναι χειρότερη από αυτή; Σώμα δεν έχεις πια δικό σου κι έχεις χρήματα; Δεν είμαστε δύο σώματα μετά το γάμο, αλλά γίναμε ένα. Δεν έχουμε δυο περιουσίες, αλλά μία... Όλα δικά σου είναι, κι εγώ δικός σου είμαι, κορίτσι μου. Αυτό με συμβουλεύει ο Παύλος λέγοντας ότι ο άνδρας δεν εξουσιάζει το σώμα του, αλλά η γυναίκα. Κι αν δεν έχω εγώ εξουσία στο σώμα μου, αλλά εσύ, πόσο μάλλον δικά σου είναι τα χρήματα... Ποτέ να μην της μιλάς με πεζό τρόπο, αλλά με φιλοφροσύνη, με τιμή, με αγάπη πολλή. Να την τιμάς, και δε θα βρεθεί στην ανάγκη να ζητήσει την τιμή από άλλους... Να την προτιμάς από όλους για όλα, για

την ομορφιά, για τη σωφροσύνη της, και να την εγκωμιάζεις. Να κάνεις φανερό ότι σ' αρέσει η συντροφιά της κι ότι προτιμάς να μένεις στο σπίτι για να 'σαι μαζί της από το να βγαίνεις στην αγορά. Από όλους τους φίλους να την προτιμάς, και από τα παιδιά που σου χάρισε, κι αυτά εξαιτίας της να τα αγαπάς.

Ιωάννης Χρυσόστομος (PG 62, 146-148. Μτφρ. Νέλλα, Π., Ζώνον Θεούμενον, Αρμός, Αθήνα, 1992³, σελ. 85).

Άγιοι Ακύλας και Πρίσκιλλα

**Τα στέφανα αγιάζονται επί του ιε-
ρού Ευαγγελίου.**

Το κοινό ποτήριο.

60 / 173

Ο ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΤΕΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

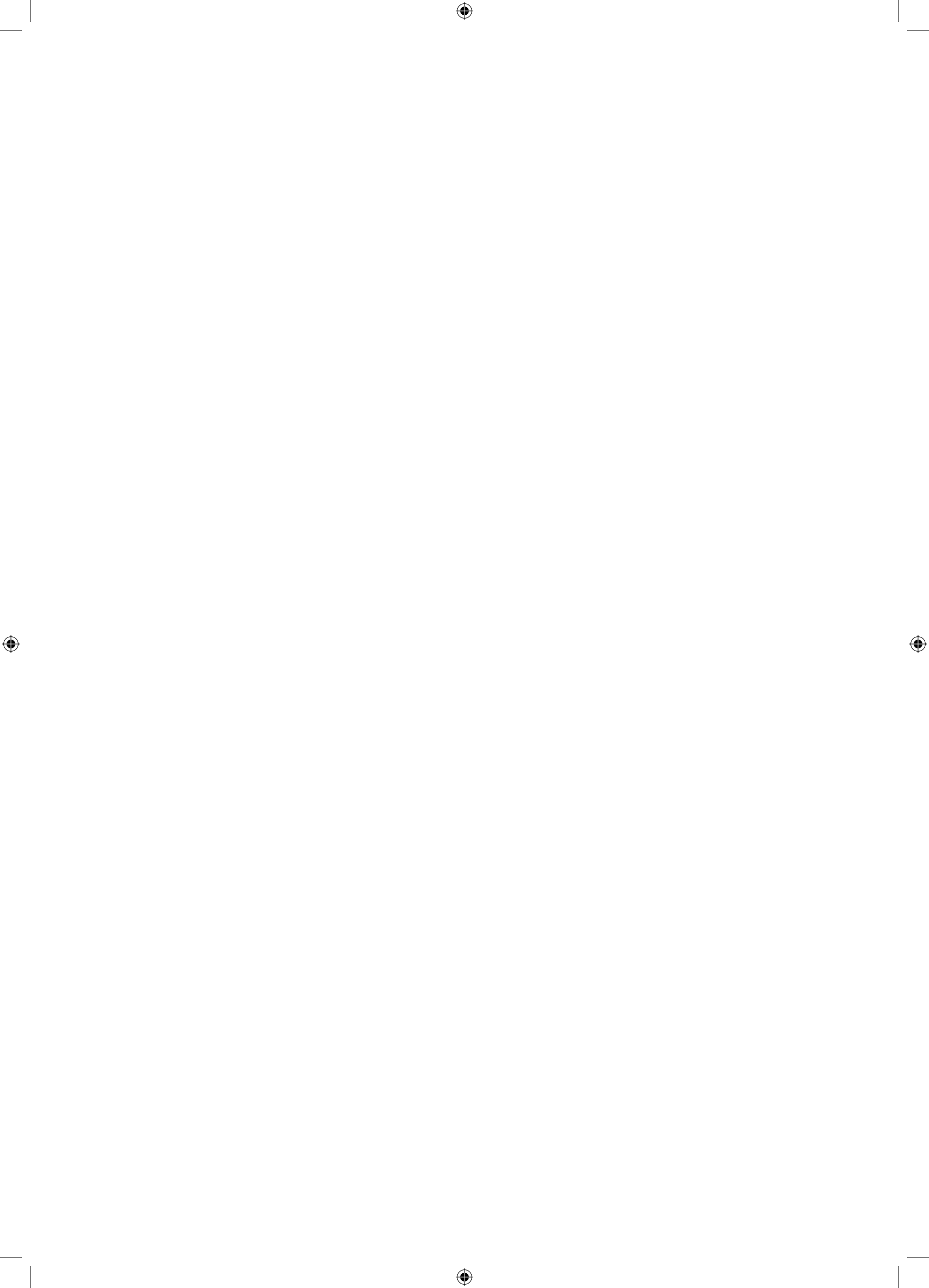
Κατά την τέλεση του μυστηρίου του Γάμου χρησιμοποιούνται υλικά στοιχεία, ως σύμβολα κάποιων βαθύτερων αληθειών.

- 1. Τα δακτυλίδια είναι η σφραγίδα της ένωσης αλλά και η έκφραση της σταθερότητας της σχέσης, της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αλληλοπροσφοράς των συζύγων.**
- 2. Τα στεφάνια αποτελούν την επιβράβευση για την εντιμότητα της ζωής των νυμφευόμενων μέχρι τον Γάμο. Οι σύζυγοι στεφανώνονται ως άρχοντες, διότι αποκτούν και πάλι τη θέση του συνδημιουργού.**
- 3. Το κοινό ποτήριο μας θυμίζει,**

ότι κάποτε το μυστήριο του Γάμου γινόταν μαζί με τη Θεία Ευχαριστία και ότι οι νεόνυμφοι μεταλάμβαναν. Υπενθυμίζει, επίσης, ότι οι σύζυγοι θα έχουν πλέον κοινή συμμετοχή στις χαρές και στις λύπες.

4. Ο χορός γύρω από το τραπέζι με το τροπάριο «Ησαΐα χόρευε...» εκφράζει τη χαρά και το πανηγυρικό αίσθημα που συνοδεύει τον Γάμο. Επίσης έκφραση ευχής για την ευτεκνία και την προκοπή του ζεύγους είναι το ρύζι που ρίχνεται κατά τη διάρκεια του χορού.

Γκότσης, Χρ., Μεταλληνός, π. Γ., Φίλιας, Γ., Ορθόδοξη πίστη και λατρεία Α' Γενικού Λυκείου, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, σελ. 142-143.

ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

Α΄ Τιμ. 2,13

Ἄδὰμ γάρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὐα.

[Γιατί ο Αδάμ πλάστηκε πρώτος, και ύστερα η Εύα.]

Γαλ. 3,28

Οὐκ ἔνι... ἄρσεν καί θήλυ· πάντες γάρ ὑμεῖς εἷς ἐστέ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

[Δεν υπάρχει πια Ιουδαίος και ειδωλολάτρης, δεν υπάρχει δούλος και ελεύθερος, δεν υπάρχει άντρας και γυναίκα· όλοι σας είστε ένας, χάρη στον Ιησού Χριστό.]

ΚΟΡΑΝΙΟ

Σούρα 42,9

**Ποιητὴς τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς γῆς,
ἔπλασεν ὑμᾶς ζεύγη, ὡς ἔπλασεν
ἐπίσης ἀνὰ ζεύγη καὶ τὰ κτήνη.**

Σούρα 4,38

**Οἱ ἄνδρες εἶναι ἀνώτεροι τῶν γυ-
ναικῶν ἔνεκα τῆς ιδιότητος δι' ἧς ὁ
Θεὸς ὕψωσε τοὺς μὲν ἐπὶ τῶν δέ,
καὶ διότι οἱ ἄνδρες προικίζουσι τὰς
γυναῖκας ἐκ τοῦ πλούτου αὐτῶν.
Οἱ ἐνάρετοι γυναῖκες εἶναι καὶ εὐ-
πειθεῖς καὶ ὑπήκοοι, τηροῦσι μετὰ
προσοχῆς, κατὰ τὴν ἀπουσίαν τῶν
ἀνδρῶν αὐτῶν, ὅ,τι ὁ Θεὸς διέταξε
νὰ τηρῆται ἀνέπαφον. Ὀνειδίζετε
ἐκείνας ὧν τὴν ἀπειθειαν πτοεῖσθε·**

Ἐφεσ 5,21

**Ἵποτασσόμενοι ἀλλήλοις (ἄνδρες
καί γυναῖκες) ἐν φόβῳ Χριστοῦ.
[Να υποτάσσετε ο ἕνας στον
ἄλλο με φόβο Χριστοῦ.]**

**Ζούμας, Ε., Σχεδίασμα παράλληλης
βιβλικῆς και κορανικῆς ανθρωπολογί-
ας, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη, 1993,
σελ. 65.**

**θέλετε ὀρίσει εἰς αὐτὰς χωριστὴν
κοίτην, τύπτοντες αὐτάς.**

**Ἐὰν ὅμως ὑπακούωσιν εἰς ὑμᾶς,
ἔστε πρὸς αὐτάς εὐμενεῖς. Ὁ δὲ
Κύριος εἶναι ὑψιστος καὶ μέγας.**

Γάμος της εβραϊκής κοινότητας. Μια περιγραφή στα γίντις¹

Την ημέρα του γάμου, ο Ρεβ Μπουνίμ πρόσταξε να δώσουν άφθονο φαγητό στους φτωχούς του Κρέσεφ, και μόλις έγινε γνωστή η επιθυμία του όλοι οι απόβλητοι της γύρω περιοχής συνάχθηκαν για να επωφεληθούν κι εκείνοι. Τραπέζια και πάγκοι στήθηκαν στον δρόμο και σέρβιραν στους πτωχούς άσπρο ψωμί, γεμιστά γριβάδια, κρέας μαριναρισμένο στο ξύδι, γλυκίσματα και άφθονη μπίρα. Μουσικοί έπαιζαν για χάρη τους σκοπούς και ο παραδοσιακός μπαντχμάν² τούς έκανε να γελούν. Ένα ρακένδυτο πλήθος άρχισε να χορεύει στη μέση της πλατείας γελώντας μ' όλη την ψυχή τους. Εκκωφαντικά τραγούδια και κραυγές ακούγονταν ως πέρα.

Το βράδυ, οι καλεσμένοι άρχισαν να συγκεντρώνονται στο σπίτι του Ρεβ Μπουνίμ. Οι γυναίκες φορούσαν σακάκια κεντημένα με πέρλες, κορδέλες στα μαλλιά, κι όλα τους τα κοσμήματα. Οι νεαρές κοπέλες επιδείκνυαν τα μεταξωτά φορέματα τους και τα μυτερά τους παπούτσια, που τα είχαν παραγγείλει ειδικά για την περίπτωση, αλλά, όπως καταλαβαίνετε, οι μοδίστρες και οι τσαγκάρηδες δεν πρόλαβαν να εκτελέσουν όλες τις παραγγελίες, κι έτσι δεν λείψαν οι καβγάδες. Πολλά κορίτσια αναγκάστηκαν να μείνουν σπίτι, καθισμένες μπρος στη σόμπα, να χύνουν μαύρο δάκρυ. Εκείνη την ημέρα, η Λίζα νήστεψε και, όταν ήλθε η ώρα της προσευχής, απαρίθμησε τις αμαρτίες της. Χτυπούσε το στήθος της, όπως γίνεται την Ημέρα του Εξιλασμού,³ γνωρίζοντας πως

όταν παντρεύεται κανείς όλες οι αμαρτίες του συγχωρούνται. Μολονότι δεν ήταν ιδιαίτερος ευσεβής και συχνά αμφέβαλλε για την πίστη της, όπως συμβαίνει στις στοχαστικές φύσεις, προσευχήθηκε ωστόσο με μεγάλη θερμότητα. Δεήθηκε μάλιστα και για τον άνδρα που στο τέλος της βραδιάς θα γινόταν σύζυγός της. Όταν η Σιφράχ Ταμάρ μπήκε στο δωμάτιο και είδε τη θυγατέρα της σε μια γωνιά, με δάκρυα στα μάτια, αναφώνησε: «Για δείτε την! Αληθινή αγία!». Ύστερα την παρακίνησε να σταματήσει να κλαίει, διαφορετικά το πρόσωπό της θα ήταν κόκκινο και πρησμένο τη στιγμή που θα στεκόταν κάτω από το γαμήλιο κουβούκλιο.⁴

Δεν ήταν όμως, πιστέψτε με, ο θρησκευτικός ζήλος που προκαλού-

σε τα δάκρυα της Λίζας. [...]

Δεν θα πω πολλά πράγματα για την τελετή. Θα αρκεστώ στο να σας πω ότι το πλήθος χόρεψε και τραγούδησε, όπως γίνεται πάντοτε στους γάμους, ιδίως όταν παντρεύει τη θυγατέρα του ο πλουσιότερος άνθρωπος μιας πόλης. Δυο τρεις ράφτες και ένας τσαγκάρης προσπάθησαν να χορέψουν με τις υπηρέτριες, αλλά τους έδιωξαν. Πολλοί καλεσμένοι μέθυσαν κι άρχισαν να φωνάζουν: «Σάββατο! Σάββατο!». ⁵ Άλλοι βάλθηκαν να τραγουδούν τραγούδια στα γίντις, όπως: «Τι να ψήσει για το βράδυ ο φτωχός; Μπορς ⁶ και πάλι μπορς...». Οι μουσικοί συναγωνίζονταν ο ένας τον άλλο με τα βιολιά και τις σάλπιγγες τους, κροτάλιζαν τα κύμβαλα τους, χτυπούσαν πάνω στα τύμπανά τους

και φυσούσαν τα σουραύλια τους. Οι γριές ανασήκωσαν τις φούστες και τα μεσοφόρια τους και άρχισαν να χορεύουν, αντικριστά στην αρχή και χτυπώντας παλαμάκια, και κατόπιν, όταν τα πρόσωπά τους πήγαιναν σχεδόν να αγγίξουν, έστρεφαν την πλάτη και έφευγαν σαν να 'ταν θυμωμένες. Βλέποντας τες, οι θεατές γελούσαν με την καρδιά τους. [...] Ύστερα απ' αυτό το επεισόδιο, ήλθε η ώρα να χορέψουν τον χορό της αρετής, ενώ η Σιφράχ Ταμάρ και οι δεσποινίδες των τιμών θα οδηγούσαν τη Λίζα στη νυφική παστιάδα, στο ισόγειο του σπιτιού. Οι κουρτίνες ήταν τόσο προσεκτικά τραβηγμένες, ώστε καμία αχτίδα φωτός δεν εισχωρούσε στην κάμαρα. Καθ' οδόν, οι γυναίκες έδωσαν πλήθος συμβουλές στη νεόνυμφη για τον τρόπο με τον οποίο έπρε-

πε να συμπεριφερθεί, προειδοποιώντας την πως δεν έπρεπε να φοβάται, αφού η πρώτη εντολή ορίζει να αυξανόμαστε και να πολλαπλασιαζόμαστε. Λίγο αργότερα, ο Ρεβ Μπουνίμ και ένας άλλος άνδρας συνόδευσαν τον νεόνυμφο ως εκεί όπου τον ανέμενε η γυναίκα του.

Για την ώρα, όμως, δεν θα ικανοποιήσω την περιέργειά σας και δεν θα σας διηγηθώ τι έλαβε χώρα μες στη νυφική παστάδα. Μου αρκεί να σας πω ότι, όταν το επόμενο πρωί μπήκε στην κάμαρα η Σιφράχ Ταμάρ, βρήκε τη θυγατέρα της κρυμμένη κάτω από τα κλινοσκεπάσματα [...].

«Μαζάλ τοβ,⁷ κορίτσι μου!», αναφώνησε η Σιφράχ Ταμάρ. «Είσαι επιτέλους γυναίκα και μοιράζεσαι μαζί μας την κατάρα της Εύας».

**Κλαίγοντας πήρε τη Λίζα στην
αγκαλιά της και τη φίλησε.**

Μαρκ Σαγκάλ, Εβραϊκός γάμος.

Σημειώσεις για το κείμενο:

1. Γλώσσα των Εβραίων της Κεντρικής Ευρώπης, προερχόμενη από τη μεσαιωνική γερμανική γλώσσα, με στοιχεία από την αρχαία εβραϊκή, καθώς και τις σλαβικές γλώσσες. Τις παραμονές του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ομιλείται από ένδεκα σχεδόν εκατομμύρια Εβραίους. Σ' αυτή τη χιλιόχρονη σχεδόν γλώσσα, που σήμερα σιγά σιγά λησμονείται, έχουν ανά τους αιώνες γραφεί πλήθος σημαντικά λογοτεχνικά και θεατρικά έργα. Λαμπρός τεχνίτης αυτής της γλώσσας είναι ο Σίνγκερ, ο οποίος παρά τον εκπατρισμό του στην Αμερική, ήδη από το 1935, δεν έπαψε ποτέ να γράφει στα γίντις.

2. **Επαγγελματίας ψυχαγωγός στους γαμήλιους πανηγυρισμούς, ο οποίος διαδραμάτιζε πρωταρχικό ρόλο, αφηγούμενος ιστορίες, τις οποίες αυτοσχεδίαζε, εμπνεόμενος από τη λαϊκή σοφία.**
3. **Έτσι αποδίδουν οι Ο΄ το Yom Kippour, τη μεγάλη δημόσια εορτή της δημόσιας μετάνοιας, της άφεσης των αμαρτιών και της συμφιλίωσης των ανθρώπων. Η εορτή αυτή είναι ημέρα υποχρεωτικής αργίας και αυστηρής νηστείας για όλους τους ενήλικες Εβραίους, οι οποίοι οφείλουν κατά την έκφραση των Γραφών να «ταπεινώσωσι τας ψυχάς αυτών».**
4. **Εβραϊκά: Shuprah. Πρόκειται για ένα είδος κουβουκλίου, κάτω**

από το οποίο στέκονται οι νεόνυμφοι κατά τη διάρκεια της γαμήλιας τελετής.

5. Η αναφώνηση εξηγείται από το ότι στην ιουδαϊκή παράδοση το Σάββατο αποκαλείται νύμφη. Χαρακτηριστικό είναι ένα απόσπασμα από τις βραδινές προσευχές του Σαββάτου: «Έλα εν ειρήνη, [Σάββατο], στέμμα του συζύγου / έλα νύμφη / Εν μέσω του εκλεκτού λαού έλα, ω νύμφη, Ρήγισσα, / έλα νύμφη, ω Σάββατον, Βασίλισσα».
6. Εθνικό φαγητό των Ρώσων, είδος κρεατόσουπας με παντζάρια.
7. Μαζάλ τοβ, ή Μάζελ τοβ σημαίνει «Καλή τύχη!», στα εβραϊκά, «συγχαρητήρια» και «Δόξα τῷ Θεῷ».

[Προσαρμογή των σημειώσεων του βιβλίου, της μεταφράστριας και επιμελήτριας Άννας Περιστέρη].

Μπάσεβιτς Σίνγκερ, Ι., Η Καταστροφή του Κρέσεφ. Στο Μπάσεβιτς Σίνγκερ, Ι., Ο Σπινόζα της Οδού Αγοράς, Μπφρ. Ά. Περιστέρη, Μαΐστρος, Αθήνα, 2007, σελ. 32-37.

Απιστία / Πολυγαμία (στο Ισλάμ)

Στο Κοράνιο είναι έκδηλη ή μονομέρεια υπέρ των ανδρών και η υποτίμηση της γυναίκας, ιδιαίτερα σε ζητήματα γάμου και διαζυγίου. «Οι άνδρες είναι ανώτεροι των γυναικών, ένεκα της ιδιότητος δι' ης ο Θεός ύψωσε τους μεν επί των δε, και διότι οι άνδρες προικίζουσι τας γυναίκας εκ του πλούτου αυτών» (4:38). Το Ισλάμ όχι μόνο επιτρέπει,

**αλλά και συνιστά την πολυγαμία.
Παράλληλα προς τις νόμιμες 4 συ-
ζύγους ο μουσουλμάνος μπορεί να
έχει απεριόριστο αριθμό από παλ-
λακίδες.**

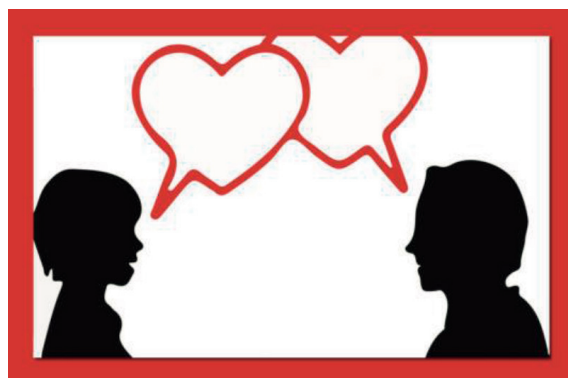
**Αναστάσιος (Γιαννουλάτος), Αρχι-
επίσκοπος Αλβανίας, Ίχνη από την
αναζήτηση του υπερβατικού, Ακρί-
τας, Αθήνα, 2004, σελ. 245.**

Θρησκευτική θεώρηση περιπτώσεων σχετικά με τον έρωτα, τις σχέσεις των φύλων και τον γάμο στη σύγχρονη εποχή

Μαρκ Σαγκάλ, Η Νύφη και ο Γαμπρός του Πύργου του Άιφελ, 1939.

Έρωτας και σχέση των δύο φύλων με θρησκευτικά κριτήρια

5.3. ΖΩΗ

Θέματα σεβασμού ή περιφρόνησης της ζωής

ΧΡΕΟΣ ΜΑΣ... Η ΖΩΗ

Από εκδήλωση του ΚΕΘΕΑ (Κέντρου Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων) για την Παγκόσμια Ημέρα κατά των Ναρκωτικών στις 26 Ιουνίου 2016.

Θρησκευτικές πεποιθήσεις με διαφορετικές απαντήσεις στα μεγάλα ερωτήματα της ζωής

Μήπως

Τι λοιπόν; της ζωής μας το σύνορο
θα το δείχνει ένα ορθό κυτταρίσσι;
Κι απ' ό,τι είδαμε, ακούσαμε,

αγγίξαμε

τάφου γη θα μας έχει χωρίσει;

Ό,τι αγγίζουμε, ακούμε και

βλέπουμε

τούτο μόνο ζωή μας το λέμε;

Κι αυτό τρέμουμε μήπως το

χάσουμε

και χαμένο στους τάφους το κλαίμε;

Σ' ό,τι αγγίζουμε, ακούμε και

βλέπουμε

της ζωής μας ο κόσμος τελειώνει;

Τίποτε άλλο; Στερνό μας απόρριμμα

το κορμί, που σκορπιέται και λυώνει;

Κάτι ανέγγιχτο, ανήκουστο, αθώρητο

μήπως κάτω απ' τους τάφους ανθίζει
κι ό,τι μέσα μας κρύβεται

αγνώριστο

μήπως πέρ' απ' τον τάφο αρχίζει;
Η ψυχή, ταξιδεύτρια μέσ' τ' άπειρο,
σταλαμίδα νερού μήπως μοιάζει,
που ανεβαίνει στα νέφη απ' τα

πέλαγα

κι απ' τα νέφη στους κάμπους

σταλάζει;

Μήπως ό,τι θαρρούμε βασίλεμα
γλυκοχάραμ' αυγής είναι πέρα
κι αντί νά 'ρθει μια νύχτ' αξημέρωτη
ξημερώνει μι' αβράδουαστη μέρα;
Μήπως είν' η αλήθεια στο θάνατο
κι η ζωή μήπως κρύβει την πλάνη;
Ό,τι λέμε πως ζει μήπως πέθανε
κι είν' αθάνατο ό,τι έχει πεθάνει;

Γ. Δροσίνης

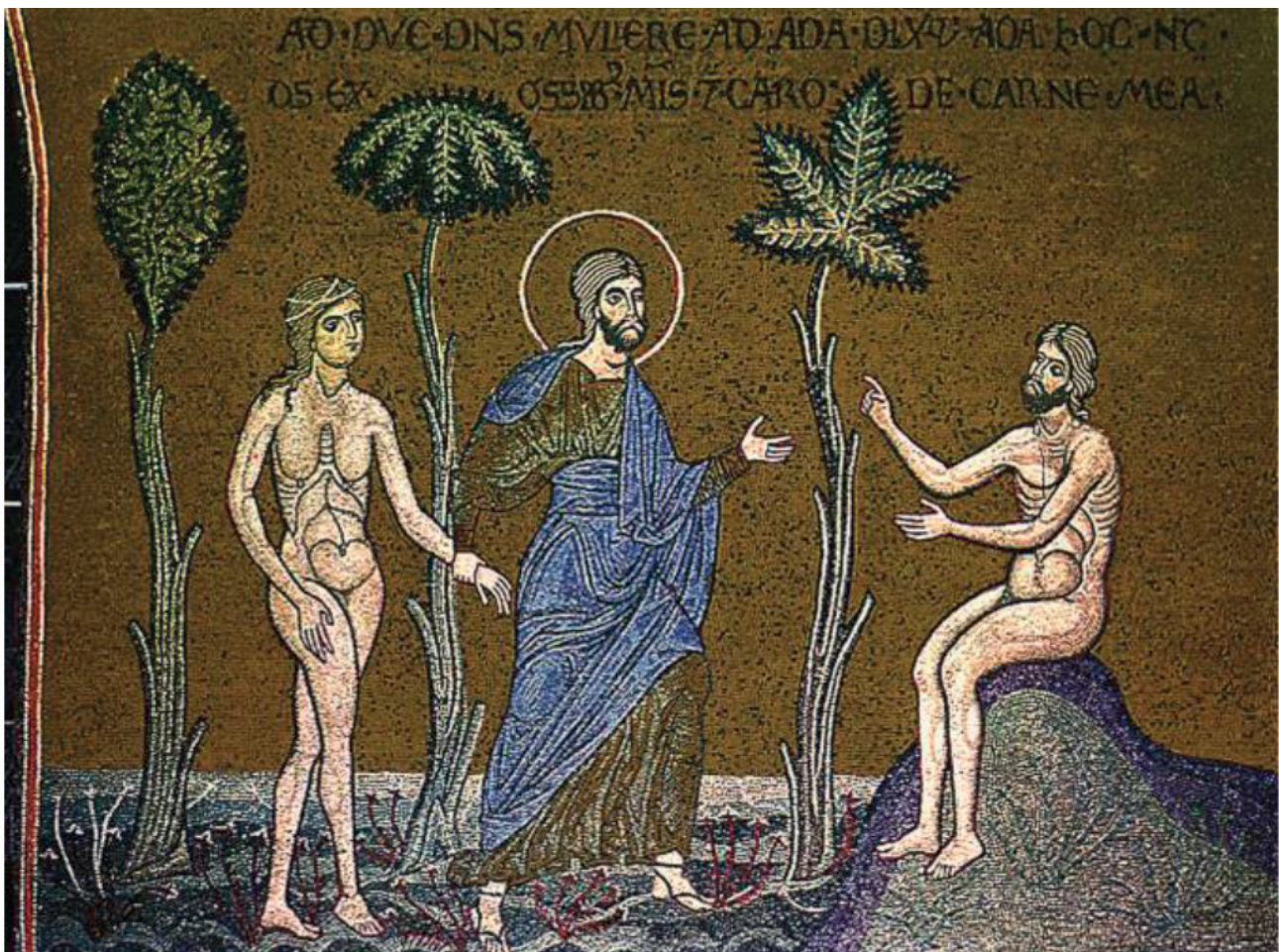

Έργα Μαρίας Χαρατσάρη, μεικτή τεχνική.

Κωνσταντίνος Παρθένης, Του νεκρού αδελφού (1920).

Οι θέσεις-στάσεις του Χριστιανισμού και άλλων θρησκειών για την αξία της ζωής και τη σχέση της ζωής με τον Θεό

Η συνάντηση του Αδάμ και της Εύας. Ψηφιδωτό από τον Καθεδρικό ναό Santa Maria Nuova του Μονρεάλε, Σικελία, 12ος αι.

Βασικές θέσεις επί της ηθικής των μεταμοσχεύσεων (10.12.1999), Ειδική Συνοδική Επιτροπή Βιοηθικής της Εκκλησίας της Ελλάδος

δ. Ἡ δυνατότητα προσφοῶς ὀργάνων

[...] 8) Ἡ ζωὴ εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖο δὲν μᾶς χαρίζεται γιὰ νὰ βιώνουμε τὴ φιλαυτία καὶ τὴν κτητικότητα μας, ἀλλὰ μᾶς προσφέρεται γιὰ νὰ εἶναι τόσο δική μας, ὥστε νὰ μπορούμε ἀκόμη καὶ νὰ τὴν προσφέρουμε μὲ ἀγάπη.

9) Τὸ φρόνημα καὶ ἡ διάθεση τῆς αὐτοπροσφοῶς ἀποτελοῦν τὸν πνευματικὸ ἄξονα τῆς ἠθικῆς τῆς Ἐκκλησίας στὸ θέμα τῶν μεταμοσχεύσεων. Ὁ ἀποστολικὸς λόγος «ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν

αὐτοῦ ἔθηκε· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι» (Α΄ Ἰω. γ΄ 16) διαλύει κάθε ἀμφιβολία γιὰ τὸ ὅτι ἡ προσφορὰ τῆς ζωῆς, καὶ συνεπῶς καὶ ἡ δωρεὰ σώματος, δὲν εἶναι πράξεις αὐτοκτονίας ἢ εὐθανασίας, ἀλλὰ μποροῦν νὰ ἀποτελοῦν ἐκφράσεις τῆς «μείζονος ἀγάπης», περὶ τῆς ὁποίας κάνει λόγο ὁ ἴδιος ὁ Κύριος κατὰ τὴν παράδοση τῶν τελευταίων Του ὑποθηκῶν στοὺς μαθητές· «μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ» (Ἰω. ιε΄ 13). [...]

11) Ἡ Ἐκκλησία εὐνοεῖ καὶ ἐνθαρρύνει τὴν προσφορὰ ἐνὸς ἀπὸ τὰ διπλᾶ μας ὄργανα (νεφρά) ἢ ἰστῶν (δέρματος, μυελοῦ τῶν ὀστέων, αἷματος), ἀπὸ ζῶντα δότη.

ε. Περὶ ἐγκεφαλικοῦ θανάτου

12) Ἡ Ἐκκλησία σέβεται καὶ ἐμπιστεύεται τὴν ἰατρικὴν ἔρευνα καὶ κλινικὴν πράξιν. Γι' αὐτό, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἀρμόδια, θὰ μπορούσε νὰ δεχθεῖ τὴν διεθνῶς ὁμόφωνη ἄποψη ὅτι ὁ ἐγκεφαλικὸς θάνατος ταυτίζεται μὲ τὸ ἀμετάκλητο βιολογικὸ τέλος τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἐγκεφαλικὸς θάνατος ἀποτελεῖ γεγονὸς ὀριστικῆς καὶ ἀνεπίστρεπτης καταστροφῆς τοῦ ἐγκεφάλου καὶ κατάστασις πλήρους ἀπώλειας αἰσθήσεων καὶ συνειδήσεως. Κατ' αὐτὸν ἡ ἀναπνευστικὴ λειτουργία συντηρεῖται μόνον μηχανικά, ἡ δὲ διακοπὴ τῆς τεχνητῆς ὑποστηρίξεως ὀδηγεῖ σὲ σχεδὸν ἀμεση παύσις καὶ τῆς καρδιακῆς λειτουργίας.

13) Αὐτὸ ποὺ στὴν οὐσία κάνει ἡ

τεχνητὴ ὑποστήριξη τῆς ἀναπνοῆς εἶναι ὅτι προσωρινὰ ἀναχαιτίζει τὴν διαδικασία ἀποσυνθέσεως τοῦ σώματος ὄχι ὅμως καὶ τὴν ἀναχώρηση τῆς ψυχῆς.

14) Ὁ ἐγκεφαλικὸς θάνατος πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ διαφοροποιηθεῖ ἀπὸ τὴν φυτικὴ κατάσταση –ποῦ συνήθως ὀνομάζεται «κλινικὸς θάνατος». Κατ’ αὐτὴν, τὸ ἐγκεφαλικὸ στέλεχος λειτουργεῖ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν ἀπαιτεῖται τεχνητὴ ὑποστήριξη. [...]

στ. Περὶ συνειδητῆς καὶ εἰκαζομένης συναινέσεως

18) Ἡ δωρεὰ προϋποθέτει τὴ «συνειδητὴ συναίνεση» τοῦ δότη σ’ αὐτὸ ποῦ κάνει. Κάθε τι ποῦ «εἰκάζει» τὴ βούλησή του ἀποτελεῖ παρέμβαση στὸ αὐτεξούσιο καὶ δὲν

εἶναι δυνατό νὰ γίνεῖ ἀποδεκτό.

21) Ἡ συναίνεση δὲν εἶναι κάτι δευτερεύον ποῦ θὰ μπορούσε νὰ ἐπισκιασθεῖ ἀπὸ ὅποιαδήποτε ἄλλη πράξη (π.χ. ἀπογραφή, ἔκδοση ταυτότητος κ.τ.λ.). Θὰ πρέπει ἡ δήλωσή της νὰ εἶναι ἐλευθέρα καὶ ἀπόλυτα συνειδητή, καρπὸς ὤριμης σκέψης. Γι' αὐτό, καλὸ θὰ ἦταν νὰ διατυπώνεται ἐντελῶς ἀνεξάρτητα ἀπὸ ὅποιαδήποτε ἄλλη κοινωνικὴ πράξη καὶ μὲ τὴν προϋπόθεση τῆς σωστής καὶ ἀβίαστης ἐνημερώσεως.

Εἰδικὴ Συνοδικὴ Επιτροπὴ Βιοηθικῆς (Κανονισμὸς υπ' ἀριθμ. 101/1998 τῆς Ἱεράς Συνόδου «Περὶ Συστάσεως, οργανώσεως καὶ λειτουργίας τῆς Επιτροπῆς Βιοηθικῆς τῆς Εκκλησίας τῆς Ελλάδος»).

Διαθρησκειακή θεώρηση των μεταμοσχεύσεων

Καθολική Εκκλησία

Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει ένα επίσημο κείμενο γενικής αποδοχής σχετικό με τις μεταμοσχεύσεις, η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία έχει ευλογήσει τη δωρεά οργάνων ως πράξη ύψιστης αγάπης και φιλαλληλίας. [...] Όσον αφορά στον εγκεφαλικό θάνατο, κατά την παρελθούσα δεκαετία τρεις ποντιφικές σύνοδοι και ακαδημίες ανέλαβαν το έργο της γνωμοδοτήσεως περί αυτού και κατέληξαν σε κείμενα αποδοχής του ως συμφώνου με την πίστη και διδασκαλία της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. [...]

Προτεσταντικές Ομολογίες

Μεταξύ των διαφόρων προτεσταντικών ομολογιών, ακόμη και των πλέον φονταμενταλιστικών, φαίνεται να υπάρχει μία γενικευμένη και άνευ επιφυλάξεων αποδοχή του εγκεφαλικού θανάτου και των μεταμοσχεύσεων γενικότερα. Κατ' αρχήν, η Επισκοπελιανή Εκκλησία με απόφασή της του 1982, προτρέπει τους πιστούς της να γίνουν δωρητές οργάνων, ιστών και αίματος στα πλαίσια της διακονίας τους προς τον πλησίον στο όνομα του Χριστού, ο οποίος έδωσε την ζωή Του ώστε κι εμείς να απολαμβάνουμε το πλήρωμα της ζωής. [...]

Ιουδαϊσμός

Σύμφωνα με τον Ιουδαϊκό νόμο επιτρέπεται η λήψη οργάνων από έναν άνθρωπο σε άλλον, εφόσον κάτι τέτοιο δεν επισπεύδει τον θάνατο του δότη και γίνεται με σεβασμό στο ανθρώπινο σώμα. Γενικά, η ιουδαϊκή θρησκεία ενθαρρύνει τις μεταμοσχεύσεις. Παρά ταύτα, δεν υπάρχει μια εγκύκλιος γενικής ισχύος δεσμευτική για όλους τους Εβραίους. Για τον λόγο αυτό συχνά διατυπώνονται ή και εκφράζονται δημόσια απόψεις διαφοροποιημένες από τις παραπάνω αντιλήψεις. [...] Γενικά επιτρέπεται και θεωρείται καλό το να προσφέρει κανείς εν ζωή μέλος ή όργανο του σώματός του που δεν του είναι αναγκαίο για την επιβίωσή του, προκειμένου να ζήσει κάποιος άλλος.

Ισλάμ

Το Ισλάμ γενικά απαγορεύει κάθε χρήση του νεκρού σώματος ακόμη και των ζώων. Εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση κατά την οποία με τον τρόπο αυτόν σώζεται μία άλλη ζωή που κινδυνεύει. Έτσι, το 1986 το Συμβούλιο της Ισλαμικής Νομικής Ακαδημίας, στην 3η Συνέλευσή του στο Αμμάν της Ιορδανίας, αποδέχθηκε τον εγκεφαλικό θάνατο για ολόκληρο τον ισλαμικό κόσμο. [...] Σύμφωνα με το Κοράνιο, και πιο συγκεκριμένα με τον Ισλαμικό Κώδικα Ηθικής, οι μεταμοσχεύσεις επιτρέπονται με την προϋπόθεση ότι υπάρχει συναίνεση του δότη, ευγενής πρόθεση, σεβασμός του ατόμου και του γεγονότος του θανάτου και σαφής αίσθηση ότι όλοι και όλα ανήκουν στον Θεό. [...] Επίσης δεν

υπάρχει διάκριση φύλου μεταξύ των δοτών ή των ληπτών ούτε και διαφοροποιείται η πράξη στην περίπτωση που ο δότης ή ο λήπτης δεν είναι μουσουλμάνος. Τέλος η αγοραπωλησία οργάνων απαγορεύεται αυστηρά και θεωρείται προσβολή προς την ανθρώπινη αξία.

Ινδουισμός

Στην Ινδουιστική σκέψη δεν υπάρχουν γενικά αποδεκτές ηθικές αρχές. Αυτό όμως που έχει σημασία είναι να παραμένουν ανόθευτες οι διδασκαλίες της μετενσάρκωσης, του ντάρμα (dharma) και κάρμα (karma). [...] Επειδή η Ινδουιστική θρησκεία στηρίζεται στον νόμο του κάρμα και τη μετενσάρκωση, η ιδέα των μεταμοσχεύσεων δεν είναι μόνο αποδεκτή από τον Ινδουισμό

αλλά και απόλυτα συμβατή με τη διδασκαλία του. Η ψυχή αναγεννάται και μετεμφυτεύεται σε άλλα υγιή σώματα, ενώ τα προηγούμενα γηράσκουν. Αυτός είναι και ο λόγος που το σώμα, αφού ακολουθήσει την πορεία του, αποτεφρώνεται για να επανέλθει στα αρχικά του στοιχεία: χώμα, νερό και αέρα. Στη μυθολογική παράδοση των Hindu δεν υπάρχει τίποτε που να απαγορεύει την εξ αγάπης προσφορά σώματος. Αντ' αυτού, υπάρχουν ιστορίες κατά τις οποίες μέλη του σώματος ανθρώπων προσφέρονται για το καλό συνανθρώπων τους ή της κοινωνίας.

Βουδισμός

Η Βουδιστική φιλοσοφία δέχεται τη δωρεά μέρους ή και ολόκληρου του σώματος - ζώντος ή νεκρού -

ως πράξη γενναιοδωρίας (alabha) και σύμπνοιας (karuna). Η προσφορά είναι αληθινή και αγνή, όταν είναι ξένη προς κάθε σκέψη ανταπόδοσης. Ο προσφέρων πρέπει να ξεχνά και τον ευεργετούμενο και την πράξη της προσφοράς καθεαυτή. Η φιλοσοφία των Σίντο, που είναι επικρατούσα στην Ιαπωνία, είναι αντίθετη προς την ιδέα της δωρεάς των οργάνων. Η αντίθεσή της αυτή προκύπτει από το γεγονός ότι διδάσκει τη βασική άποψη ότι το σώμα είναι εξαιρετικά μολυσμένο μετά τον θάνατο. Επίσης, κάθε τομή, βλάβη ή παρέμβαση στο νεκρό σώμα θεωρείται βαρύτατο παράπτωμα και αποτελεί προσβολή του νεκρού σώματος και τιμωρία του. [...]

Αлк. Κωστάκης, Καθηγητής Χειρουργικής, Πρόεδρος του Εθνικού

Οργανισμού Μεταμοσχεύσεων, Καθηγήτῆς και διευθυντῆς τῆς ιατρικῆς υπηρεσίας του «Λαϊκοῦ Νοσοκομείου». Κωστάκης, Α., Μεταμοσχεύσεις Ιστών και Οργάνων, Ιστοσελίδα Transplantation, 12/1/2005 (Ανακτήθηκε 14/5/2017).

Βασικὲς θέσεις ἐπὶ τῆς ἠθικῆς τῆς εὐθανασίας (6.11.2002), Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος/ Ἐπιτροπὴ Βιοηθικῆς

[...] Β. Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος στὴν Ὁρθόδοξη θεολογία καὶ παράδοση

4) Ἡ ζωὴ μας ἀποτελεῖ ὑπέρτατο δῶρο τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ ὁποίου βρίσκονται στὰ χέρια Του καὶ μόνον· «ἐν χειρὶ Θεοῦ πνεῦμα παντὸς ἀνθρώπου» (Ἰωβ ιβ´ 10). [...]

9) Ὁ θάνατος εἶναι ἓνα γεγονός που συνδέεται ὄχι μόνον μὲ τὸ τέλος τῆς βιολογικῆς ζωῆς ἀλλὰ καὶ μὲ ὀλόκληρη τὴν ὕπαρξη τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ζωὴ ἐπεκτείνεται καὶ μετὰ τὸν βιολογικὸ θάνατο, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο κανεὶς ζεῖ καὶ πεθαίνει ἔχει συνέπεια στὴν αἰώνια κατάστασή του.

10) Ἡ σύγχρονη κοσμικὴ ἀντίληψη προσεγγίζει τὸν θάνατο σὲ σχέση μὲ τὴν εὐθανασία ὡς δικαίωμα καὶ ὄχι ὡς γεγονὸς που ὑπερβαίνει τὸν ἄνθρωπο· ὡς κάτι που ὁ χρόνος του μπορεῖ νὰ ἐπιλέγεται καὶ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ ὄχι ὡς κάτι που ἀποκλειστικὰ προσδιορίζεται ἀπὸ τὸν Θεό. Ὁ σεβασμὸς στὸ θεόσδοτο δῶρο τῆς ζωῆς ἀπαιτεῖ καὶ τὴν μὲ κάθε τρόπο προστασία της [...].

Γ. Ἡ σημασία τοῦ πόνου

11) Ἡ Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει μὲ συμπάθεια τὴν ἀσθένεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Γι' αὐτὸ καὶ πάντοτε ἀγκαλιάζει τοὺς ἀσθενεῖς, πάσχοντες καὶ πονεμένους, φιλόανθρωπα ζητεῖ τὴν ἀπαλλαγὴ «ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης», εὐχεται τὰ τέλη τοῦ ἀνθρώπου νὰ εἶναι «ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικά», ἐνίοτε δὲ προσεύχεται καὶ γιὰ τὴν ἀνάπαυση τῶν ὀδυνωμένων (εὐχὴ εἰς ψυχορραγοῦντα). [...]

13) Τὸν πόνο δὲν τὸν ἐπιδιώκουμε καί, ὅταν μᾶς συμβαίνει, προσπαθοῦμε μὲ κάθε τρόπο νὰ τὸν ἀντιμετωπίσουμε. Στὴν περίπτωση ὅμως ποὺ ἐπιμένει ἢ εἶναι ἀθεράπευτος, ἢ μετὰ πίστεως ὑπομονὴ

καὶ ἐγκαρτέρηση ἀποβαίνει ἰδιαίτερα ἐνισχυτικὴ καὶ ὠφέλιμη. [...]

ΣΤ. Ἡ ἰατρικὴ ἀποστολὴ

19) Ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Ἱπποκράτη, ἡ ἰατρικὴ ἀποστολὴ ἦταν ταυτόσημη μὲ τὴ θεραπεία καὶ τὴν προσφορὰ ζωῆς καὶ ἀσύμβατη μὲ τὴ συνδρομὴ στὸν θάνατο. Κατὰ τὸν περίφημο ὄρκο τοῦ, ὁ ἰατρὸς ὑπόσχεται ὅτι «δὲν θὰ χορηγήσει ποτὲ σὲ κανέναν θανάσιμο φάρμακο, ἀκόμη κι ἂν αὐτός τὸ ζητήσῃ, οὔτε ποτὲ θὰ τὸν συμβουλεύσῃ νὰ τὸ πάρῃ». [...]

Η. Κοινωνικὲς συνέπειες τῆς εὐθανασίας

26) Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς εὐθανασίας παρέχει ἐξουσίες στοὺς ἰατροὺς

καὶ τοὺς συγγενεῖς πέραν, αὐτῶν
ποῦ τοὺς ἀνήκουν, μὲ ἀνεξέλεγκτες
συνέπειες. Ἐκ τῶν ἰατρῶν ἐξαρτᾶται
ἡ περιγραφή τῆς καταστάσεως τοῦ
ἀσθενοῦς. Ἐκ τῶν συγγενεῖς, τῶν
ὁποίων τὰ κίνητρα θὰ μπορούσε
ἐνίοτε νὰ εἶναι ἀμφιβόλου ποιότη-
τος, ἐξαρτᾶται ἡ ἀπόφαση. Ὁ χαρα-
κτήρας τους, ἡ νοοτροπία, ἡ διάθε-
ση τῆς στιγμῆς, ἡ φιλοσοφικὴ καὶ
θρησκευτικὴ τοποθέτησή τους, ἡ
ἀκόμη καὶ προσωπικὰ συμφέροντα,
θὰ μπορούσε νὰ παίξουν καθοριστι-
κὸ ρόλο στὴν ἀπόφαση κάποιου νὰ
ζητήσῃ τὴν συντόμευση τῆς ζωῆς
του.

27) Ὁ ρόλος τοῦ ἰατροῦ, ὅπως ὡς
τώρα τὸν γνωρίζουν οἱ κοινωνίες
μας, εἶναι αὐτὸς τοῦ ἀνεκτίμητου
συμπαραστάτη στὸν ἀγῶνα γιὰ
ὑγεία καὶ ἐπιβίωση. Ἡ ἐνεργὸς

ἀνάμειξη του στη διαδικασία ἐπι-
σπεύσεως τοῦ θανάτου, ἀκόμη καὶ
ἀπὸ συμπόνοια, καίρια τραυματίζει
τὶς σχέσεις ἰατροῦ - ἀσθενοῦς καὶ
ἀλλοιώνει τὴν ἀξία τῆς ἀνθρώπινης
ζωῆς ὡς ὑψιστοῦ ἀγαθοῦ.

28) Τὸ λεγόμενο «δικαίωμα στὸν
θάνατο», ποὺ ἀποτελεῖ τὴ νομικὴ
κατοχύρωση τῆς εὐθανασίας, θὰ
μποροῦσε νὰ μετεξελιχθεῖ σὲ ἀπει-
λή τῆς ζωῆς τῶν ἀσθενῶν ἐκείνων
ποὺ ἀδυνατοῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν
οἰκονομικὰ στὶς ἀπαιτήσεις τῆς θε-
ραπείας καὶ νοσηλείας τους. [...]

I. Ἡ πρόταση τῆς Ἐκκλησίας

[...] 42) Ἡ Ἐκκλησία μας πι-
στεύει στὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς,
στὴν ἀνάσταση τοῦ σώματος, στὴν
αἰώνια προοπτικὴ καὶ πραγματι-

κόπητα, στοὺς πόνους ὡς «στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν» (Γαλ. στ´ 17), στὶς δοκιμασίες ὡς ἀφορμὲς καὶ εὐκαιρίες σωτηρίας, στὴ δυνατότητα ἀναπτύξεως κοινωνίας ἀγάπης καὶ συμπαραστάσεως μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Μὲ βάση αὐτά·

α) διακηρύσσει ὅτι ἡ ζωὴ μας βρίσκεται στὰ χέρια καὶ μόνον τοῦ Θεοῦ, ὅτι τὸ κάθε τι ποὺ μᾶς συμβαίνει εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον μας, ὅτι δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ διορθώσουμε τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ καὶ

β) κάθε θάνατο ποὺ ἀποτελεῖ ἀποτέλεσμα ἀνθρώπινων ἐπιλογῶν – ὅσο «καλός» κι ἂν ὀνομάζεται – τὸν ἀπορρίπτει ὡς «ὑβριν» κατὰ τοῦ Θεοῦ. Κάθε δὲ ἰατρικὴ πράξη ποὺ συνειδητὰ ἐπισπεύδει τὴ στιγμή τοῦ

θανάτου τὴν καταδικάζει ὡς ἀντιδεοντολογικὴ καὶ προσβλητικὴ τοῦ ἱατρικοῦ λειτουργήματος.

Οἱ ἄνθρωποι προσευχόμεσθε, δὲν ἀποφασίζουμε γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸν θάνατο.

Τῶν θυρῶν κεκλεισμένων. Ὅσιος Λουκάς Βοιωτίας.

Ἡ ζωὴ ὡς δῶρο τοῦ Θεοῦ

«Ἡ ζωὴ [...] εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ στον ἄνθρωπο. Δεν ὑπάρχει μόνη της, ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ το Θεό,

που ο Ίδιος είναι η ζωή: «ἐγώ εἶμι ἢ ἀνάστασις καί ἡ ζωή» (Ιω 11, 25). Μια ζωή με προοπτική, χωρίς τέλος, δηλαδή αιώνια, δίχως πόνο και θάνατο, τέλεια, ακέραιη.

Ο θάνατος και η φθορά είναι οι τραγικές συνέπειες της πτώσης του ανθρώπου, της απομάκρυνσής του από το Θεό. Ο Απόστολος Παύλος διδάσκει ότι "ἐγίνε κι ο Ιησούς ἄνθρωπος, για να καταργήσει με το θάνατο Του αυτόν που εξουσίαζε το θάνατο, δηλαδή το διάβολο" (Εβρ 2, 14), διακηρύσσει: «ἔσχατος ἐχθρός καταργεῖται ὁ θάνατος» (Α Κορ 15, 26) και διαβεβαιώνει ότι με την Ανάσταση του Χριστού: «κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος. Ποῦ σου, θάνατε, τό νῖκος, ποῦ σου, θάνατε, τό κέντρον; τό δέ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία» (ο θάνατος αφανίστηκε· η

νίκη είναι πλήρης! Θάνατε, πού είναι το κεντρί της δύναμής σου; Άδη, πού είναι η νίκη σου; Τη δύναμη να πληγώνει θανάσιμα την παίρνει ο θάνατος από την αμαρτία) (Α Κορ 15, 54-56).

Όταν στην καθημερινή μας ζωή δεν θα αρνούμεθα κάποιο δώρο που μας προσφέρεται, πώς να αρνηθούμε στον Θεό το δώρο της ζωής που μας το χαρίζει τόσο γενναιόψυχα και πλουσιοπάροχα; Κάθε παρέμβαση στο φαινόμενο της ζωής εκ μέρους του ανθρώπου μοιάζει με κλοπή του δώρου του Θεού προς τον άνθρωπο. Η ζωή δεν είναι δική μας, έγινε δική μας. Δεν μας ανήκει, αλλά μας χαρίστηκε. Δεν είναι ιδιοκτησία μας, είναι δώρο Θεού και χάρισμά Του. Μια παροιμία λέει "το δώρο δε δωρίζεται": δεν

επιτρέπεται να σπαταλάς ή να καταστρέφεις ό,τι δε σου ανήκει, αλλά σου χαρίστηκε. Αν κάτι τέτοιο ισχύει στα απλά, καθημερινά, ανθρώπινα δώρα, πόσο μάλλον ισχύει για το δώρο του Θεού!».

**Μπέγζος, Μ. & Παπαθανασίου, Α.,
Θέματα Χριστιανικής Ηθικής. Γ΄ Λυ-
κείου ΔΕ 16, Ινστιτούτο Εκπαιδευτι-
κής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος»,
Αθήνα, σελ. 123.**

**Κριτήρια για την αντιμετώπιση
συγκεκριμένου ζητήματος
σεβασμού/περιφρόνησης
της ζωής**

Στο κεφάλι της νεκρής Νατάσας

**Χτυπάει το τηλέφωνο. Από την
άλλη μεριά η Διευθύνουσα του**

Γενικού Κρατικού. Γρήγορα μπαίνει στο θέμα. Μία κοπέλα δεκαεννέα ετών, η Νατάσα, έκανε κατακλυσµιαία εγκεφαλική αιµορραγία και διαγνώστηκε εγκεφαλικά νεκρή. Δυστυχώς, έγιναν και οι προβλεπόμενες επαναληπτικές διαγνωστικές δοκιμασίες και όλα επιβεβαιώνουν την οριστική νέκρωση του εγκεφάλου. Στο Ωνάσειο ένα νέο παλληκάρι περιμένει απεγνωσμένα μια καρδιά. Στις λίστες για νεφρικές ή ηπατικές μεταμοσχεύσεις κοντά στα χίλια άτομα. Το δίλημμα είναι μεγάλο: ή σε λίγες ώρες η αποσύνθεση των οργάνων της Νατάσας ή για χρόνια το δώρο της ζωής σε εννέα περίπου συνανθρώπους μας.

Οι αρμόδιοι προσπάθησαν διστακτικά να μιλήσουν για τη δυνατότητα δωρεάς οργάνων στους

γονείς. Πώς όμως να φορτώσουν στον αβάσταχτο πόνο τους, ένα πρόσθετο ασήκωτο δίλημμα; Πώς να προσθέσουν στη ζάλη τους την πίεση για μια άμεση απόφαση που απαιτεί γνώση, ψυχραιμία, ψυχικό σθένος, χρόνο, ξεκάθαρη συνείδηση. Ποιος είναι αυτός που γνωρίζει τις σωστές και σίγουρες απαντήσεις στα ερωτήματα που εγείρονται για να βοηθήσει;

Μέσα στην όλη έντονη αυτήν ατμόσφαιρα, οι γονείς ζητούν τη γνώμη της Εκκλησίας. Έτσι δικαιολογείται το τηλεφώνημα της Διευθύνουσας σε μένα.

Σε λίγη ώρα βρίσκομαι σε ένα γραφείο με τους γονείς, τον διευθυντή της Μονάδας Εντατικής Θεραπείας, έναν γιατρό και την προϊσταμένη. Η ένταση εμφανής. Αρχικά

σύντομη σιωπή. Παίρνω εγώ την πρωτοβουλία να σπάσω την αμηχανία.

– Γιατρέ, τί ακριβώς έχει η Νατάσα; ρωτώ.

– Είναι, δυστυχώς, εγκεφαλικά νεκρή, άπαντα ξερά, όχι από σκληρότητα αλλά από ψυχολογική αμηχανία και δυσκολία.

– Γιατί λέτε «εγκεφαλικά νεκρή» και όχι «νεκρή»; Μήπως κάπως ζει;

– Ζουν κάποια όργανα της υποστηριζόμενα μηχανικά και έχει νεκρωθεί ο εγκέφαλος από την αιμορραγία, συνεχίζει.

– Αυτό τί ακριβώς σημαίνει; ξαναρωτώ.

– Σημαίνει ότι δεν αισθάνεται, δεν καταλαβαίνει, δεν πονάει, και το χειρότερο δεν μπορεί πλέον να επανέλθει. Αν της κόψουμε το πόδι με ένα πριόνι δε θα αντιδράσει. Αν ρί-

ξουμε επάνω της μία ισχυρή δέσμη φωτός μέσα στο σκοτάδι τα μάτια της δεν θα καταλάβουν τη διαφορά. Ο εγκέφαλός της έχει ήδη αρχίσει να αυτολύεται. Ό,τι λειτουργεί, λειτουργεί με τη βοήθεια των μηχανημάτων και μόνο. Μάλιστα σε λίγο και τα υπόλοιπα όργανα της σταδιακά θα καταστραφούν παρά ταύτα. Εγώ θα έλεγα ότι είναι νεκρή.

– Λέτε «εγώ θα έλεγα» και όχι ότι «είναι νεκρή»; Αυτό δεν δείχνει μια ασάφεια;

– Η ασάφεια προκύπτει από τη μηχανική εικόνα της ότι αναπνέει, η καρδιά της χτυπάει.

– Και είστε τόσο σίγουρος, γιατρέ, ότι δεν μπορεί να επανέλθει; Συνέχισα να ρωτώ.

– Δυστυχώς, είμαστε σίγουροι, διότι υπάρχουν έξι tests που πρέπει να το αποδείξουν και να ισχύουν

όλα μαζί και μάλιστα είμαστε υποχρεωμένοι και να επαναλάβουμε μετά από λίγες ώρες τη διάγνωσή μας ώστε να μπορέσουμε να την επιβεβαιώσουμε. Ποτέ δεν έχει επανέλθει κάποιος που σωστά διαγνώστηκε εγκεφαλικά νεκρός.

Μάς διακόπτει κάπως η μητέρα λέγοντας:

- Δηλαδή τώρα μόνον ένα θαύμα.
- Ναι! Μόνο θαύμα, άπαντα αμήχανα ο γιατρός, συντηρώντας όμως έτσι κάποιες λάθος ελπίδες.

Ακολουθεί σιωπή, την όποια σε λίγο διακόπτω με παρέμβασή μου.

– Γιατρέ, τί θαύμα; ανάσταση νεκρού ή θεραπεία ασθενούς;

– Ανάσταση νεκρού, απαντά ο γιατρός, σαφώς ανακουφισμένος για τη δυνατότητα εξόδου από το αδιέξοδο που προηγουμένως είχε ο ίδιος προκαλέσει.

Νέα αμηχανία και σιωπή.

– Θα θέλατε να διαβάσουμε μια ευχούλα στο παιδί; ρωτώ κάπως δειλά.

– Βεβαίως, πάτερ, απαντούν με μια φωνή οι δύστυχοι γονείς.

Προφανώς, διατηρούν ακόμη ελπίδες, σκέφτηκα. Και πώς να μην τις διατηρούν; Όταν βλέπουν το παιδί τους να αναπνέει, έστω και μηχανικά, όταν ακούν τους χτύπους της καρδιάς του, όταν το ασπάζονται και είναι ακόμη ζεστό, όταν δεν διαφέρει καθόλου η εικόνα του από αυτήν του κώματος, τότε εύκολα κανείς λειτουργεί στη λογική του «μήπως έχει γίνει κάποιο λάθος», του «μήπως γίνει θαύμα», του «λίγο ακόμα», των πάσης φύσεως δικαιολογιών.

Είναι τόσο φυσικό· τον γιατρό τον

εμπιστευόμαστε περισσότερο, όταν δίνει ελπίδες θεραπείας, παρά όταν τις εξαφανίζει.

Προχωρούμε νευρικά στον διάδρομο, χωρίς να συνομιλούμε. Σα να περιμένουμε την τελική απάντηση. Στο μεταξύ σκεφτόμουν τί προσευχή να διαβάσω. Υπέρ υγείας; Ούτε το πιστεύω ούτε και είμαι βέβαιος ότι δεν έχει πεθάνει. Νοιώθω πως μάλλον πέθανε και απλά της φουσκώνουμε και ξεφουσκώνουμε τα πνευμόνια με τεχνητό αναπνευστήρα, προσφέροντας σε αυτήν αέρα και σε μας παρατεινόμενη τυραννία. Είναι στιγμές που η ίδια επιστήμη και τεχνολογία που χαρίζει ζωή, η ίδια οδηγεί και σε βασιανιστικά αδιέξοδα. Να διαβάσω την ευχή εις ψυχορραγούντα; Μα δεν ταιριάζει, δεν δείχνει ζόρι και δυσκο-

λία, δεν ψυχορραγεί. Να διαβάσω τρισάγιο; Ούτε γι' αυτό είμαι σίγουρος ούτε πάλι είναι έτοιμοι οι συγγενείς.

Φτάνουμε στο κρεβάτι. Η Νατάσα πρησμένη, παραμορφωμένη, αναπνέει βαριά με τον αναπνευστήρα, η μητέρα πέφτει πάνω στο ανήμπορο να ανταποκριθεί στο όποιο ερέθισμα ανέκφραστο σώμα της δύστυχης κόρης της, ο πατέρας γονατιστός στο πάτωμα, ο γιατρός -ένας εξαιρετικός άνθρωπος- τόσο εξοικειωμένος από ανάλογα περιστατικά, χωρίς όμως καθόλου κατεστραμμένο τον κόσμο των ευαισθησιών του, παρακολουθεί εμφανώς συγκινημένος. Γύρω-γύρω εικονούλες. Όλοι, ο καθένας με τον διαφορετικό αλλά άγνωστο σε μένα τρόπο τους, περιμένουν να διαβάσω την ευχή. Εγώ

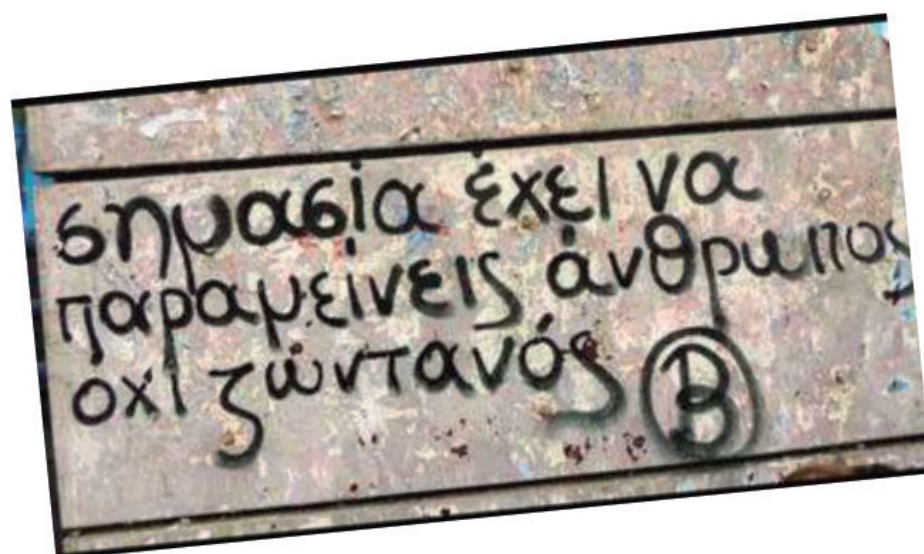
διαλέγω μια ευχή από το Ευχολόγιο και στη μέση κάνω τροποποιήσεις αυτοσχεδιάζοντας. Ούτε τον Θεό να κοροϊδέψω μπορώ ούτε και τον εαυτό μου ούτε πάλι και την ελπίδα των γονέων εγώ να πνίξω. Ζητούμε από τον Θεό να σκεπάσει τη ζωή της Νατάσας, να τη συνοδεύει στην κρίση που περνά και να χαρίζει σε μας αφενός μεν δύναμη να δεχθούμε το θέλημα Του, αφετέρου δε φωτισμό να ξεπεράσουμε τα διλήμματά μας με ταπείνωση, σεβασμό και πίστη. Κάνω την απόλυση και βγάζω το πετραχήλι μου.

Νικόλαος, (Χατζηνικολάου), Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής, Εκεί που δεν φαίνεται ο Θεός, Σταμούλη, Αθήνα, ³2010, σελ. 177-193.

Η Ζωή

Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ
ζωή!

Ἰω. 14, 6.

5.4. ΣΥΓΧΩΡΗΣΗ

Απόψεις των νέων για τη συγχώρηση

Το θρησκευτικό περιεχόμενο της συγχώρησης

Η παραβολή του σπλαχνικού πατέρα [Ή του Ασώτου Υιού]

¹¹Τους είπε επίσης ο Ιησούς: «Κάποιος άνθρωπος είχε δύο γιους. ¹²Ο μικρότερος απ' αυτούς είπε στον πατέρα του: “πατέρα, δώσε μου το μερίδιο της περιουσίας που μου αναλογεί”· κι εκείνος τους μοίρασε την περιουσία. ¹³Ύστερα από λίγες μέρες ο μικρότερος γιος τα μάζεψε όλα κι έφυγε σε χώρα μακρινή. Εκεί σκόρπισε την περιουσία του κάνοντας άσωτη ζωή. ¹⁴Όταν τα ξόδεψε όλα, έτυχε να πέσει μεγάλη πείνα στη χώρα εκείνη, και άρχισε κι αυτός να στερείται. ¹⁵Πήγε λοιπόν κι έγινε εργάτης σε έναν από τους πολίτες εκείνης της χώρας, ο οποίος

τον έστειλε στα χωράφια του να βόσκει χοίρους. ¹⁶Έφτασε στο σημείο να θέλει να χορτάσει με τα ξυλοκέρατα που έτρωγαν οι χοίροι, αλλά κανένας δεν του έδινε. ¹⁷Τελικά συνήλθε και είπε: “πόσοι εργάτες του πατέρα μου έχουν περίσσιο ψωμί, κι εγώ εδώ πεθαίνω της πείνας!

¹⁸Θα σηκωθώ και θα πάω στον πατέρα μου και θα του πω: πατέρα, αμάρτησα στον Θεό και σ’ εσένα·

¹⁹δεν είμαι άξιος πια να λέγομαι γιος σου· κάνε με σαν έναν από τους εργάτες σου”. ²⁰Σηκώθηκε, λοιπόν, και ξεκίνησε να πάει στον πατέρα του.

Ενώ ήταν ακόμη μακριά, τον είδε ο πατέρας του, τον σπλαχνίστηκε, έτρεξε, τον αγκάλιασε σφιχτά και τον καταφιλούσε. ²¹Τότε ο γιος του του είπε: “πατέρα, αμάρτησα στον Θεό και σ’ εσένα και δεν αξίζω να

λέγομαι παιδί σου”. ²²Ο πατέρας όμως γύρισε στους δούλους του και τους διέταξε: “βγάλτε γρήγορα την καλύτερη στολή και ντύστε τον· φορέστε του δαχτυλίδι στο χέρι και δώστε του υποδήματα. ²³Φέρτε το σιτευτό μοσχάρι και σφάξτε το να φάμε και να ευφρανθούμε, ²⁴γιατί αυτός ο γιος μου ήταν νεκρός και αναστήθηκε, ήταν χαμένος και βρέθηκε”. Έτσι άρχισαν να ευφραίνονται.

²⁵Ο μεγαλύτερος γιος του βρισκόταν στο χωράφι· και καθώς ερχόταν και πλησίαζε στο σπίτι, άκουσε μουσικές και χορούς. ²⁶Φώναξε, λοιπόν, έναν από τους υπηρέτες και ρώτησε να μάθει τι συμβαίνει.

²⁷Εκείνος του είπε: “γύρισε ο αδερφός σου, κι ο πατέρας σου έσφαξε το σιτευτό μοσχάρι, γιατί του ήρθε πίσω γερός”. ²⁸Αυτός

τότε θύμωσε και δεν ήθελε να μπει μέσα. Ο πατέρας του βγήκε και τον παρακαλούσε, ²⁹εκείνος όμως του αποκρίθηκε: “εγώ τόσα χρόνια σου δουλεύω και ποτέ δεν παράκουσα καμιά εντολή σου· κι όμως σ’ εμένα δεν έδωσες ποτέ ένα κατσίκι για να ευφρανθώ με τους φίλους μου. ³⁰Όταν όμως ήρθε αυτός ο γιος σου, που κατασπατάλησε την περιουσία σου με πόρνες, έσφαξες για χάρη του το σιτευτό μοσχάρι”. ³¹Κι ο πατέρας του του απάντησε: “παιδί μου, εσύ είσαι πάντοτε μαζί μου κι ό,τι είναι δικό μου είναι και δικό σου. ³²Έπρεπε όμως να ευφρανθούμε και να χαρούμε, γιατί ο αδερφός σου αυτός ήταν νεκρός κι αναστήθηκε, ήταν χαμένος και βρέθηκε”.

Λκ 15, 11-32

**Ο άσωτος υιός. Διά χειρός
Χαραλάμπους Επαμεινώνδα.**

Το νομικό, το θρησκευτικό και το αγαπητικό πνεύμα της συγχώρησης. Η συγχώρηση στον Χριστιανισμό και στις θρησκείες

Η ανάγκη συγγνώμης και ανανεώ- σεως μέσα στην εκκλησία

**Ο Κύριός μας συνέδεσε άναπό-
σπαστα τή συγχώρεση μας από τον
Θεό μέ τή συγχώρεση πού όφείλου-
με νά δίνουμε στους άνθρωπους,
πού μᾶς έβλαψαν. (Κυριακή προ-
σευχή, Ματθ. στ΄ , 12 καί ή παραβο-
λή τῶν δύο όφειλετῶν, Ματθ. κη΄,
21-35).**

**Στήν πραγματικότητα καί στίς πε-
ρισσότερες περιπτώσεις τά άμαρ-
τήματα για τά όποια ζητᾶμε τή συγ-
γνώμη του Θεοῦ, είναι οί άδικίες
πού κάναμε στους άλλους. Έπο-
μένως, όφείλουμε νά ζητᾶμε συγ-**

χώρεση ὄχι μόνο ἀπό τόν Θεό, ἀλλά
κι ἀπό κείνους πού πληγώθηκαν
ἀπ' αὐτά τά ἁμαρτήματα: ἀλλοιῶς
ὁ Θεός δέν μᾶς συγχωρεῖ (Ματθ.
ε', 23-26). Πίσω ἀπό τούς ἀνθρώ-
πους στούς ὁποίους κάναμε κακό,
βρίσκουμε τόν Θεό κι ὅταν ἁμαρτή-
σουμε στόν Θεό, πάντοτε πίσω Του
βλέπουμε τούς ἀνθρώπους. Περι-
φρονώντας τόν Θεό, θραύουμε ἕνα
ἠθικό ἐλατήριο στούς ἄλλους, δίνο-
ντάς τους ἕνα κακό παράδειγμα. Ὁ
ἄνθρωπος πού δέν συμπεριφέρεται
μέ λεπτότητα πρὸς τόν Θεό, δέν τήν
ἔχει οὔτε πρὸς τούς ἀνθρώπους καί
συμβάλλει στό νά μεγαλώνη ἡ ἀναι-
σθησία τους ἀπέναντι στόν Θεό.[...]

Ἡ ἄρνηση τῆς συγχωρήσεως ἢ
τῆς αἰτήσεως γιά συγγνώμη, κρα-
τάει σκληρή τήν ψυχή. Τό κακό πού
μᾶς ἔκανε ὁ ἄλλος, ὅταν διατηρῆται

μέσα στή συνείδησή μας, είναι μιά
ἀκαθαρσία, πού παραμένει μέσα
μας, μᾶς δηλητηριάζει συνέχεια κι
ἐξαπλώνει τήν ἀηδιαστική ὀσμή της
σ' ὅλο τό εἶναι μας. Οἱ ἀναλαμπές ἤ
τό σκοτάδι αὐτοῦ τοῦ δηλητηρίου,
ἐνοχλοῦν τά μάτια μας καί δέν μπο-
ροῦμε ν' ἀγαπήσουμε τόν Θεό καί ὁ
ἄλλος δέν μπορεί ν' ἀγαπήσῃ ἐμᾶς.
[...]

Μέσα στην εκκλησία [...] η κα-
τάσταση τῆς ἀμαρτίας δέν γίνεται
μόνιμη. Διαλύεται ἀπό τά συνεχῆ
κύματα τῆς συγγνώμης, τῆς προ-
σευχῆς, τῆς ἀγάπης, πού κινητο-
ποιεῖ τό Ἅγιο Πνεῦμα.

Γι' αὐτό κι ὅλοι φαίνονται νά κι-
νοῦνται ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα πού
τούς ἐνώνει. Τό Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι
τό ὄργανο αὐτῆς τῆς διαπροσωπι-
κῆς ζωῆς, πού κατευθύνεται πρὸς

τήν καθαρότητα καί δέν συμβιβάζεται με τή σκληρότητα ἢ τήν ἀκαμψία τῶν σχέσεων, μέσα στήν Ἐκκλησία. Εἶναι τό Πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας, τῆς σχέσεως μέσα στήν ἐλευθερία τῆς ἀγάπης· ἔπειτα, δέν μπορεί νά συμβιβαστῆ με τήν σκληρότητα, τήν τελματωμένη στάση τῆς δυσπιστίας ἢ τῆς ἀποστάσεως, πού προκαλοῦνται καί διατηροῦνται με τήν ὑπερηφάνεια, ἡ ὁποία οὔτε ζητάει, οὔτε δίνει συγχώρεση. Ἐκεῖ πού βασιλεύουν τά πάθη, παρά τήν φαινομενική κινητικότητα τους, κυριαρχεῖ ἡ σκληρότητα, ἡ ἀκαμψία, ἡ ἔλλειψη ἐλευθερίας, πού μόνο τό Ἅγιο Πνεῦμα μπορεί νά ἐπαναφέρῃ ὅταν δίνη στόν ἄνθρωπο τή δύναμη νά συγχωρῆ καί νά ζητάει συγχώρεση, νά ὑψώνεται πάνω ἀπό τήν ὑπερηφάνειά του καί τά ἄλλα ἐγωϊστικά πάθη. [..]

Ἡ ἀνικανότητα τῶν χριστιανικῶν ψυχῶν νά ὑποφέρουν τήν ἁμαρτία καί τό κακό πού προξενεῖται στούς ἄλλους, ἡ ἀνάγκη νά ζητοῦν καί νά δίνουν συγχώρηση, φανερώνουν μιά ἀπό τίς δυνάμεις τῆς Ἐκκλησίας γιά κάθαρση, ἀνανέωση, συνεχῆ ἀνάπλαση τῆς ἐνότητος καί τῶν ἐσωτερικῶν δεσμῶν της, γιά νά βρίσκεται σέ συμφωνία ἐν Χριστῷ. Ἔτσι φανερώνεται τό μυστήριον τῆς διατηρήσεως καί τῆς ἀέναης ἀνανεώσεώς της.

Στανιλοάε, π.Δ., Ἡ ἀνάγκη τῆς συγγνώμης καί ἀνανεώσεως μέσα στην Ἐκκλησία, Ἱερά Μητρόπολις Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμητοῦ (Ἀνακτῆθηκε 14/5/2017).

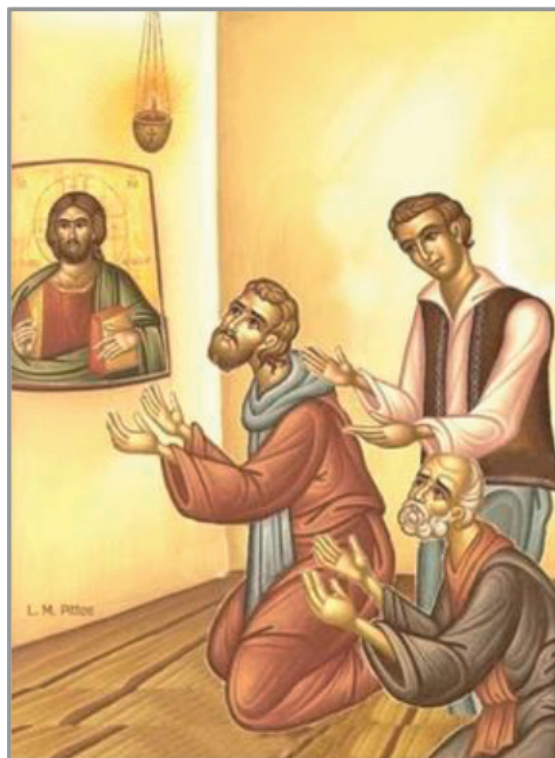
«Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν

οἰκτιρμῶν σου, ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου...».

Στίχος ἀπὸ τον Ν΄ Ψαλμό.

«Τῆς μετανοίας ἀνοιξὸν μοι πύλας Ζωοδότα, ὀρθρίζει γὰρ τὸ πνεῦμά μου, πρὸς ναὸν τὸν ἅγιόν σου, ναὸν φέρον τοῦ σώματος, ὅλον ἐσπιλωμένον, ἀλλ΄ ὡς οἰκτίρμων κάθαρον, εὐσπλάγχνω σου ἐλέει».

Πεντηκοστάριο. Ἰδιόμελο Τριωδίου.
Ἦχος πλ.δ΄

Η συγχώρηση στο Ισλάμ

[...] Κατ' επίδρασιν επίσης της χριστιανικής ηθικής εγένετο διάκρισις μεταξύ βαρέων και ελαφρών αμαρτιών. Ειδωλολατρία, μαγεία, φόνος μουσουλμάνου, σφετερισμός του δικαίου των ορφανών, αισχροκέρδεια, εγκατάλειψις της σημαίας κατά τον «ιερόν πόλεμον», βιασμός μουσουλμανίδων παρθένων, είναι αμαρτίαι προς θάνατον. Θανάσιμος επίσης αμαρτία λογίζεται πάσα κατά του Θρησκευτικού νόμου ενέργεια.

Η αμαρτία και η μετάνοια

Αι αμαρτίαι βεβαίως έχουν τας συνεπείας αυτών, αλλ' οι μουσουλμάνοι ελπίζουν εις το έλεος του Θεού. Ο Θεός, λέγει το Κοράνιον,

είναι έτοιμος να συγχωρήση τας αμαρτίας. «Μη αμφιβάλης εις τους οικτιρμούς του Θεού· ο Θεός συγχωρεί όλας τας αμαρτίας». Βασική μάλιστα πεποίθησις του μουσουλμάνου είναι ότι ο πιστός εκφράζει άπιστίαν, όταν νομίζει ότι υπάρχει αμαρτία, την οποίαν δεν συγχωρεί ο Θεός, πλην της αρνήσεως της βασικής ομολογίας πίστεως εις το ενιαίον αυτού και το προφητικόν αξίωμα του Μωάμεθ.

Ο Θεός συγχωρεί τας αμαρτίας, αλλ' απαιτείται εκ μέρους του πιστού έμπρακτος μετάνοια (Iauba). Η ισλαμική θεολογία έδωσε μεγάλην σημασίαν εις την μετάνοιαν. Η προς Θεόν εμπιστοσύνη εκφράζεται διά της μετάνοιας, η οποία θέτει την ελπίδα εις την καρδίαν του πιστού και οδηγεί αυτόν εις την πίστιν ότι

ο Θεός, παρά την αυστηρότητά του, είναι ελεήμων και συγχωρεί τον μετανοούντα. [...]

Διά το έγκυρον της μετάνοιας απαιτούνται τρία πράγματα· συνείδησις της ενοχής, συντριβή και μεταμέλεια, αίτησις συγχωρήσεως του Θεού και σταθερά απόφασις περί μη επαναλήψεως της διαπραχθείσης αμαρτίας. Εάν εκπληρωθούν οι όροι ούτοι, ο Θεός λαμβάνει υπ' οψιν την μετάνοιαν συμφώνως προς την ισχύν της αιώνιας βουλήσεώς του. [...]

Κατά την αυστηράν όμως μουσουλμανικήν άποψιν την μετάνοιαν πρέπει να συνοδεύουν έργα αρετής. Ο Θεός βεβαίως συγχωρεί τας κατά του προσώπου του αναφερομένας αμαρτίας, αλλά προκειμένου περί αμαρτιών, αι οποίαι στρέφονται κατά των συνανθρώ-

πων, απαιτείται έμπρακτος μετά-
νοια, διότι πρέπει τα κακά έργα να
αναπληρωθούν διά των καλών και
να δημιουργηθή το αντίβαρον των
καλών έργων έναντι των κακών. [...]

Ζιάκας, Γ., Πίστις, ελπίς και σωτηρία
κατά το Ισλάμ, Θεσσαλονίκη, 1978,
σελ. 154-158.

ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

Ο Ιησούς συγχωρεί τη μοιχαλίδα

¹Ο Ιησούς πήγε στο όρος των
Ελαιών. ²Αλλά πρωί πρωί γύρισε
πάλι στο ναό, κι όλο το πλήθος ερ-
χόταν κοντά του. Αυτός κάθισε και
τους δίδασκε. ³Τότε οι δάσκαλοι
του νόμου και οι Φαρισαίοι φέρ-
νουν μια γυναίκα που την είχαν
πιάσει να διαπράττει μοιχεία· την
έβαλαν στη μέση ⁴και του είπαν:

«Διδάσκαλε, αυτή τη γυναίκα την έπιασαν επ' αυτοφώρω να διαπράττει μοιχεία. ⁵Ο Μωυσής στο νόμο μάς έχει δώσει εντολή να λιθοβολούμε τέτοιου είδους γυναίκες. ⁶Εσύ τι γνώμη έχεις;». Αυτό το 'λεγαν για να του στήσουν παγίδα, ώστε να βρουν κάποια κατηγορία εναντίον του. Ο Ιησούς τότε έσκυψε κάτω και με το δάχτυλο έγραφε στο χώμα. ⁷Καθώς όμως επέμεναν να τον ρωτούν, σηκώθηκε πάνω και τους είπε: «Όποιος από σας είναι αναμάρτητος, ας ρίξει πρώτος πέτρα πάνω της». ⁸Κι έσκυψε πάλι κάτω κι έγραφε στο χώμα. ⁹Αυτοί όμως, όταν άκουσαν την απάντηση, άρχισαν με πρώτους τους γεροντότερους να φεύγουν ένας ένας, μέχρι και τον τελευταίο· κι έμεινε μόνος ο Ιησούς και η γυναίκα στη μέση. ¹⁰Τότε σηκώθηκε όρθιος ο Ιη-

σούς και τη ρώτησε: «Γυναίκα, πού είναι οι κατήγοροί σου; Κανένας δε σε καταδίκασε;». ¹¹«Κανένας, Κύριε», απάντησε εκείνη. «Ούτε εγώ σε καταδικάζω», της είπε ο Ιησούς· «πήγαινε, κι από 'δω και πέρα μην αμαρτάνεις πια».

Ιω 8, 1-11

**Lucas Cranach ο πρεσβύτερος,
Ο Χριστός και η μοιχαλίδα. Ελαιο-
γραφία, 1532.**

ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

Αν ένας διαπράξει μοιχεία με γυναίκα έγγαμη, δηλαδή με τη γυναίκα ενός άλλου, ο μοιχός και η μοιχαλίδα πρέπει εξάπαντος να θανατωθούν. (Λευιτ 20,10)

Αν κάποιος πιαστεί να πλαγιάζει με παντρεμένη γυναίκα, τότε θα θανατωθούν και οι δύο. Έτσι θα εξαλείψετε το κακό μέσα από τον λαό του Ισραήλ. (Δευτ 22, 22)

Από το Κοράνιο

(Σούρα 17, στ. 32): Και να μη πλησιάζετε στη μοιχεία, γιατί είναι αισχρή (πράξη) κι μεγάλη αμαρτωλή, ανοίγοντας τον δρόμο (για άλλες ανομίες).

(Σούρα 24, στ. 2-5): 2Την μοιχαλίδα και τον μοιχό να μαστιγώσετε

κάθε έναν από τους δύο με εκατό
ραβδισμούς. Να μη σας πάρει ο οί-
κτος -στην περίπτωση τους- από
ό, τι έχει ορίσει ο ΑΛΛΑΧ αν πραγ-
ματικά πιστεύετε στον ΑΛΛΑΧ και
στην Έσχατη Μέρα. Και ας είναι
μάρτυρες (παρόντες) της τιμωρίας
τους μια ομάδα από τους Πιστούς.
3Ο μοιχός να μην νυμφεύεται παρά
μια μοιχαλίδα ή μια άπιστη κι η μοι-
χαλίδα να μη παντρεύεται παρά ένα
μοιχό ή έναν άπιστο. Κι απαγορεύ-
εται τούτο στους πιστούς. 4Κι εκεί-
νοι που κατηγορούν τις ενάρετες
γυναίκες για μοιχεία, κι έπειτα δεν
παρουσιάζουν τέσσερις μάρτυρες
(για να πιστοποιήσουν τούτο) να
τους μαστιγώσετε με ογδόντα ρα-
βδισμούς, και μη δεχτείτε ποτέ πια
άλλη μαρτυρία απ' αυτούς. Γιατί αυ-
τοί είναι οι (πρόστυχοι) παραβάτες.
5Εκτός αν μετανιώσουν μετά, απ'

αυτό, και βελτιώσουν τους τρόπους και συμπεριφορά τους. Γιατί ο ΑΛΛΑΧ είναι Πολυεπιεικής, Πολυευσπλαχνικός.

Αίτια που δυσχεραίνουν τη συγχώρηση και την έκφραση αγάπης στη ζωή των πιστών. Η αγάπη ως βάση για τη συγχώρηση

Επιστολή τέως κρατούμενου προς τον π. Γερβάσιο Ραπτόπουλο

Μάρτιος 2007

Πατέρα Γερβάσιε, Σεβαστέ μου Γέροντα,

Λίγες ημέρες μας χωρίζουν από την έλευση της Αγίας και Μεγάλης Εβδομάδος. Θα είναι αυτή η τρίτη Μεγάλη Εβδομάδα από τότε που αποφυλακίστηκα. Πριν την αποφυλάκισή μου είχα ζήσει τρεις Μεγαλο-

βδομάδες στην Φυλακή.

Τις ημέρες αυτές στην Φυλακή τις αισθάνεται κανείς εντελώς διαφορετικά και πολύ πιο έντονα, από οπουδήποτε αλλού. Δεν υπάρχει κατάνυξη που συναντά κανείς στις εκκλησίες ούτε οι ευχές ούτε τα χαρούμενα πρόσωπα, ούτε το εορταστικό κλίμα, ούτε η ζέση της οικογένειας.

Υπάρχει όμως η συνάντηση με την προσωπική ευθύνη, η συμπίεση με το Θείο δράμα, η ελπίδα να έχει κανείς στα μάτια του Κυρίου μας την τύχη του πρώτου πολίτη του παραδείσου και πρώην ληστή, η έντονη προσμονή της Ανάστασης...

Ποτέ στην ζωή μου δεν θα ξεχάσω την εμπειρία αυτή! Την σκληρή εμπειρία της Φυλακής αλλά και την

μεγάλη ευκαιρία της Φυλακής! Διότι η Φυλακή σε περιορίζει, σε πληγώνει, σε τιμωρεί, αλλά σου δίνει και την προοπτική της επιλογής.

Της επιλογής να σαπίσεις ή να ανθίσεις! Να γίνεις χειρότερος ή ΚΑΛΥΤΕΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ!

Πράγματι αν κάποιος έχει τη δύναμη ψυχής, να ζητά ειλικρινά την συγχώρεση και να ποθεί αληθινά την κάθαρση, τότε νιώθει την ελπίδα, και όποιος νιώθει την ελπίδα, παίρνει θάρρος να ικετεύσει τον Θεό να τον σηκώσει, να τον αναστήσει!

Λέει ο Απόστολος Παύλος: «Ιησούς Χριστός ήλθεν εις τον κόσμον αμαρτωλούς σώσαι» (Α΄ Τιμ. 1, 15) και αληθώς ο Κύριός μας δεν καταδικάζει κανέναν γιατί αμάρτησε, αλλά γιατί δεν μετανόησε.

Στον ωκεανό του ελεύθερου χρόνου στην Φυλακή, μου δόθηκε η ευκαιρία να διαβάσω πολλά ψυχωφελή βιβλία... Στην αρχή και ενώ διάβαζα και προσευχόμουν δίσταζα, ίσως και να ντρεπόμουν, να επικοινωνήσω με κάποιον άνθρωπο να μου έδινε μια επιπλέον σημαντική πνευματική βοήθεια. Και να! Η επίσκεψή σας στην Φυλακή, για να προσφέρετε πνευματικά και υλικά σε όλους τους κρατούμενους. Το αδιάπτωτο και απόλυτα χριστιανικό ενδιαφέρον σας για όλους, ανεξαρτήτως θρησκευάτος, εθνότητας ή χρώματος. Ο παρηγορητικός κηρυκτικός σας λόγος, αλλά και ο ψαλμωδός που εκείνες τις ημέρες έτυχε να διαβάζω: «Ο Θεός, συ έγνωσ την αφροσύνην μου, και αι πλημμέλειαι μου από σου ουκ απεκρύβησαν» (Ψαλμ. ξη, 6), έδωσαν τη δύναμη

στο χέρι μου να γράψει εκείνη την πρώτη επιστολή, που έγινε αφορμή της ευεργετικής για μένα γνωριμίας μας. Με στηρίξατε και με καθοδηγήσατε πνευματικά, αυτά τα πέτρινα χρόνια της φυλάκισής μου, αλλά και μετά την αποφυλάκισή μου έως σήμερα! Είστε για την ελαχιστότητά μου ο ιδανικός πνευματικός πατέρας. ΠΑΤΕΡΑΣ! Τα χρόνια αυτά που ήμουν στη Φυλακή διαπίστωσα ότι η λέξη ΠΑΤΕΡΑΣ φτιάχτηκε για αποστάσεις. Να την φωνάζεις από την μια μεριά του κόσμου στην άλλη, να φωνάζεις ΒΟΗΘΕΙΑ! [...]

Τις γράφω τις γραμμές αυτές σε απόσταση χρόνου, πάνε τρία χρόνια από τότε που αποφυλακίστηκα. Και δεν είμαι κάποιος από αυτούς τους χιλιάδες, που εξαγοράζουντας την ποινή τους, τους χάρισατε την

ελευθερία τους. Είμαι όμως ένας από αυτούς που τους χαρίσατε την πνευματική τους ελευθερία, που τους βοηθήσατε να γίνουν **ΚΑΛΥΤΕΡΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ**. Και πιστέψτε με αυτό είναι πολύ πιο σημαντικό! [...]

Έχει πράγματι εξαιρετικά υψηλή δημοφιλία να προσφέρει κανείς στους πτωχούς, στους αρρώστους, στα ορφανά, στις κακοποιημένες γυναίκες, στις ανύπαντρες μητέρες, και μηδενική δημοφιλία να ασχολείται κάποιος με τους κρατουμένους. Αυτούς που πολλές φορές ακόμη και η ίδια τους η οικογένεια τους έστρεψε την πλάτη...

Όποιος όμως είναι Χριστιανός Ορθόδοξος πρέπει να μην λησμονεί ποτέ ότι είναι μέλος μιας πίστης που πρώτα από όλα ξέρει να αγαπά και να συγχωρεί. Να συγχωρεί και

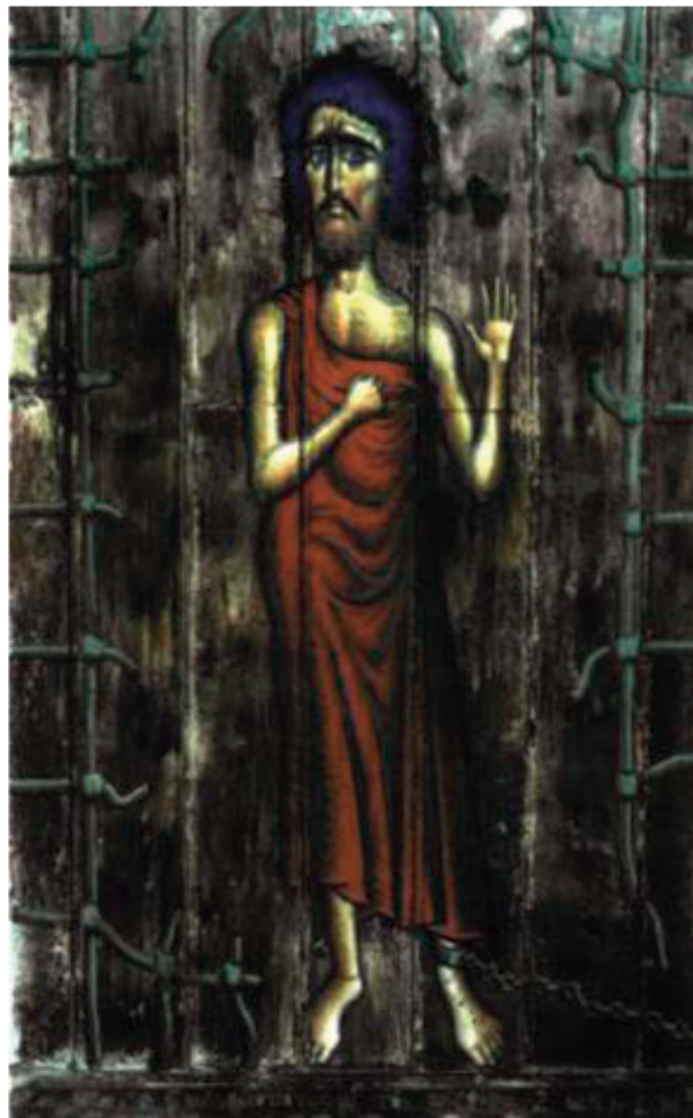
να αγαπά. Γιατί αν ξέρεις να συγχω-
ρείς, ξέρεις και να αγαπάς, και αν
ξέρεις να αγαπάς, ξέρεις και να συγ-
χωρείς.

Ας μην μας διαφεύγει ακόμη, ότι
στην Φυλακή δεν έχουν μπει όλοι οι
άνθρωποι για ειδεχθή εγκλήματα.
Μια στιγμιαία αμέλεια, ένας λάθος
προγραμματισμός, μια συκοφαντία,
ένα οικονομικό ναυάγιο είναι αρκετά
να στείλουν κάποιον στη Φυλακή.
Και όλοι μας πρέπει να προσέχου-
με, γιατί η ζωή μας πολλές φορές
μοιάζει με φράση που ακούγεται
σωστή, αλλά αν πας να την διαβά-
σεις είναι γεμάτη... ορθογραφικά
λάθη.

Σεβαστέ μου Γέροντα,

Τρία χρόνια μετά, μπορώ μετά
παρρησίας να πω: ΝΑΙ, τώρα είμαι
ΚΑΛΥΤΕΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ!

Επιστολές από Κρατούμενους, Διακονία Αποφυλακίσεως Από- ρων Κρατουμένων (Ανακτήθηκε 14/5/2017).

π. Σταμάτη Σκλήρη, Ο φυλακισμένος
με την πορφύρα, 1996.

147 / 189 - 190

Αξιολόγηση των θέσεων του Χριστιανισμού και των θρησκειών για τη συγχώρηση

5.5. ΕΤΕΡΟΤΗΤΑ

Μορφές ετερότητας από τη σύγχρονη πραγματικότητα και στάσεις απέναντι σ' αυτήν

Ἄξιον εστί (απόσπασμα)

**«Βλέπεις, εἶπε, εἶναι οἱ Ἄλλοι
καὶ δε γίνεται Αυτοί χωρίς Εσένα
καὶ δε γίνεται μ' Αυτούς χωρίς, Εσύ
Βλέπεις, εἶπε, εἶναι οἱ Ἄλλοι
Καὶ ἀνάγκη πάσα νὰ τους ἀντικρίσεις
Ἡ μορφὴ σου ἀν θέλεις ἀνεξάλειπτη
νὰ ἔναι
Καὶ νὰ παραμένει αὐτή».**

Οδυσσέας Ελύτης

Αίτια της περιθωριοποίησης λόγω θρησκευτικής ή άλλης ετερότητας. Στάσεις του Χριστιανισμού απέναντι στην ετερότητα

Φράσεις από την Καινή Διαθήκη:

- **Ιω 13,34: Αγαπάτε αλλήλους.
Όπως σας αγάπησα εγώ, να αγαπάτε κι εσείς ο ένας τον άλλο.**
- **Εβρ 13,1-3: Συνεχίστε ν' αγαπάτε ο ένας τον άλλο σαν αδέρφια. Μην ξεχνάτε τη φιλοξενία, γιατί μ' αυτήν μερικοί, χωρίς να το ξέρουν, φιλοξένησαν αγγέλους. Να θυμάστε τους φυλακισμένους, σαν να είστε κι εσείς φυλακισμένοι μαζί τους· κι όσους υποφέρουν, γιατί κι εσείς μπορείτε να βρεθείτε στη θέση τους.**
- **Γαλ 6,2: Να σηκώνετε ο ένας το φορτίο του άλλου, κι έτσι θα εφαρ-**

μόσετε πλήρως τον νόμο του Χριστού. Αλλήλων τα βάρη βαστάζετε.

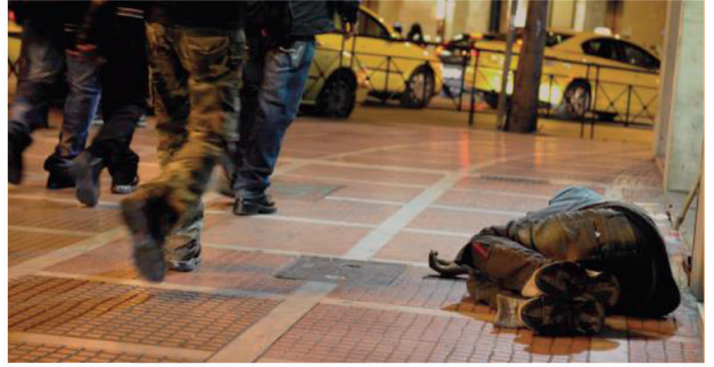
- **Μτ 5,45: ...αυτός (ο Πατέρας) ανατέλλει τον ήλιο του για κακούς και καλούς και στέλνει τη βροχή σε δικαίους και αδίκους.**
- **Μτ 12,35: Ο καλός άνθρωπος βγάζει από το καλό του απόθεμα τα καλά, κι ο κακός άνθρωπος από το απόθεμα της κακίας του τα άσχημα λόγια.**
- **Λκ 6,27: Αγαπάτε τους εχθρούς σας, ευεργετείτε όσους σας μισούν.**
- **Ιω 8,7: Όποιος από σας είναι αναμάρτητος, ας ρίξει πρώτος πέτρα πάνω της» (Ο αναμάρτητος πρώτος τον λίθον βαλέτω).**
- **Ρωμ 2,1: ...κρίνοντας τον άλλο,**

καταδικάζεις τον ίδιο τον εαυτό σου, αφού κι εσύ ο κριτής κάνεις τα ίδια...

- **Μκ 10,31: Πολλοί δε έσονται πρώτοι έσχατοι και έσχατοι πρώτοι.**
- **Λκ 6,27-28: «Σ' εσάς όμως που μ' ακούτε λέω: Αγαπάτε τους εχθρούς σας, ευεργετείτε όσους σας μισούν· δίνετε ευχές σ' όσους σας δίνουν κατάρες, προσεύχεστε γι' αυτούς που σας κακομεταχειρίζονται.**
- **Γαλ 5,14: Άλλωστε όλος ο νόμος συνοψίζεται σε μια φράση: Στο ν' αγαπήσεις τον πλησίον σου σαν τον εαυτό σου.**
- **Ρωμ 15,2: Η συμπεριφορά του καθενός μας να είναι αρεστή στον πλησίον, ώστε να τον βοηθάει να προκόβει στο αγαθό.**

- Α Κορ 16,14: Όλες τις πράξεις σας να τις εμπνέει η αγάπη.
- Ρωμ 13,10: Η αγάπη σε καμιά περίπτωση δεν κάνει κακό στον άλλο· η αγάπη είναι η τέλεια εκπλήρωση των εντολών του Θεού.

Φράσεις από την Παλαιά Διαθήκη:

- Δευτ 10,19: Να αγαπάτε, λοιπόν, τους ξένους, γιατί κι εσείς ήσασταν ξένοι στην Αίγυπτο.
- Παρ 11,12: Ο ανόητος χλευαστικά μιλάει για τον πλησίον του, μα ο συνετός σωπαίνει.
- Παρ 21,12: Πάντα του ασεβή η ψυχή διψάει για το κακό· ούτε για τον πλησίον του έλεος δεν έχει...
- Παρ 3,34: Εναντιώνεται στους αλαζόνες, ενώ δείχνει αγάπη στους ταπεινούς.

Πώς θα κριθεί ο κόσμος

31«Όταν θα έρθει ο Υιός του Ανθρώπου με όλη του τη μεγαλοπρέπεια και θα τον συνοδεύουν όλοι οι άγιοι άγγελοι, θα καθίσει στον βασιλικό

θρόνο του. ³²Τότε θα συναχθούν μπροστά του όλα τα έθνη, και θα τους ξεχωρίσει όπως ξεχωρίζει ο βοσκός τα πρόβατα από τα κατσίκια. ³³Τα πρόβατα θα τα τοποθετήσει στα δεξιά του και τα κατσίκια στ' αριστερά του. ³⁴Θα πει τότε ο βασιλιάς σ' αυτούς που βρίσκονται δεξιά του: “ελάτε, οι ευλογημένοι απ' τον Πατέρα μου, κληρονομήστε τη βασιλεία που σας έχει ετοιμαστεί απ' την αρχή του κόσμου. ³⁵Γιατί, πείνασα και μου δώσατε να φάω, δίψασα και μου δώσατε να πιω, ήμουν ξένος και με περιμαζέψατε, ³⁶γυμνός και με ντύσατε, άρρωστος και μ' επισκεφθήκατε, φυλακισμένος κι ήρθατε να με δείτε”. ³⁷Τότε θα του απαντήσουν οι άνθρωποι του Θεού: “Κύριε, πότε σε είδαμε να πεινάς και σε θρέψαμε ή να διψάς και σου δώσαμε να πιεις; ³⁸Πότε σε

είδαμε ξένον και σε περιμαζέψαμε
ή γυμνόν και σε ντύσαμε; ³⁹Πότε σε
είδαμε άρρωστον ή φυλακισμένον
κι ήρθαμε να σε επισκεφθούμε;”.

⁴⁰Τότε θα τους απαντήσει ο βασι-
λιάς: “σας βεβαιώνω πως αφού τα
κάνατε αυτά για έναν από τους άση-
μους αδερφούς μου, τα κάνατε για
μένα”».

Μτ 25, 31-40

Μια εικαστική «συνέργεια», του Γάλλου λιθογράφου Jef Aérosol και του Άγγλου φωτογράφου Lee Jeffries, από τη σειρά «Synergy». Χωρίς τίτλο #3, φωτογράφιση του Éric Simon. Ο Lee Jeffries φωτογραφίζει πορτρέτα άστεγων ανθρώπων.

Θρησκευτικά κριτήρια αποδοχής της ετερότητας

Κείμενα από την Αγία Γραφή:

- **Γαλ 3,28: Δεν υπάρχει πια Ιουδαίος και ειδωλολάτρης, δεν υπάρχει δούλος και ελεύθερος, δεν υπάρχει άντρας και γυναίκα· όλοι σας είστε ένας, χάρη στον Ιησού Χριστό.**
- **Ιω 13,34: Αγαπάτε αλλήλους. Όπως σας αγάπησα εγώ, να αγαπάτε κι εσείς ο ένας τον άλλο.**
- **Δευτ 10,19: Να αγαπάτε, λοιπόν, τους ξένους, γιατί κι εσείς ήσασταν ξένοι στην Αίγυπτο...**
- **Εβρ 13,1-3: Συνεχίστε ν' αγαπάτε ο ένας τον άλλο σαν αδέρφια. Μην ξεχνάτε τη φιλοξενία, γιατί μ' αυτήν μερικοί, χωρίς να το**

ξέρουν, φιλοξένησαν αγγέλους.
Να θυμάστε τους φυλακισμένους,
σαν να είστε κι εσείς φυλακισμέ-
νοι μαζί τους· κι όσους υποφέ-
ρουν, γιατί κι εσείς μπορείτε να
βρεθείτε στη θέση τους...

- Α Ιω 4,20: Αν κάποιος πει «αγα-
πώ το Θεό», μισεί όμως τον αδερ-
φό του, είναι ψεύτης. Γιατί, πραγ-
ματικά, αυτός που δεν αγαπάει
τον αδερφό του, τον οποίο βλέ-
πει, πώς μπορεί να αγαπάει τον
Θεό, τον οποίο δε βλέπει;

Θεραπεία των δέκα λεπρών

¹¹Πηγαίνοντας ο Ιησούς προς την
Ιερουσαλήμ, περνούσε ανάμεσα
από τη Σαμάρεια και τη Γαλιλαία.

¹²Καθώς έμπαινε σ' ένα χωριό, τον
συνάντησαν δέκα λεπροί· στάθηκαν

λοιπόν από μακριά ¹³ και του φώνα-
ζαν δυνατά: «Ιησού, αφέντη, ελέη-
σέ μας!». ¹⁴ Βλέποντάς τους εκείνος
τους είπε: «Πηγαίνετε να σας εξετά-
σουν οι ιερείς». Και καθώς πήγαι-
ναν, καθάριστηκαν από τη λέπρα.
¹⁵ Ένας απ' αυτούς, όταν είδε ότι
θεραπεύτηκε, γύρισε δοξάζοντας
με δυνατή φωνή τον Θεό, ¹⁶ έπεσε
με το πρόσωπο στα πόδια του Ιη-
σού και τον ευχαριστούσε. Κι αυτός
ήταν Σαμαρείτης. ¹⁷ Τότε ο Ιησούς
είπε: «Δε θεραπεύτηκαν και οι δέκα;
Οι άλλοι εννιά πού είναι; ¹⁸ Κανένας
τους δε βρέθηκε να γυρίσει να δοξά-
σει τον Θεό παρά μόνο τούτος εδώ
ο αλλοεθνής;». ¹⁹ Και σ' αυτόν είπε:
«Σήκω και πήγαινε στο καλό· η πί-
στη σου σε έσωσε».

Λκ 17, 11-19

Βίος της Οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας

Τον βίο της Οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας συνέγραψε ο Άγιος Σωφρόνιος Πατριάρχης Ιεροσολύμων (τιμάται 11 Μαρτίου), ο οποίος συνέγραψε διάφορα ασκητικά και υμνογραφικά κείμενα που διαποτίζονται από το πνεύμα της Ορθόδοξου θεολογίας και της ασκητικής παραδόσεως.

Η Οσία Μαρία γεννήθηκε στην Αίγυπτο και έζησε κατά τους χρόνους του αυτοκράτορα Ιουστινιανού (527-565 μ.Χ.). Από τα δώδεκα χρόνια της πέρασε στην Αίγυπτο μια ζωή ασωτίας, αφού από την μικρή αυτή ηλικία διέφθειρε την παρθενία της και είχε ασυγκράτητο και αχόρταγο το πάθος της σαρκικής μείξεως. Ζώντας αυτήν την ζωή δεν εισέπραττε χρήματα, αλλά απλώς ικανοποιούσε το πάθος της. Η ίδια ξαγορεύθηκε στον Αββά Ζωσιμά ότι διετέλεσε: «δημόσιον προκείμενη τῆς ἄσωτίας ὑπέκκαυμα, οὐ δόσεως τινός, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἔνεκεν», κάνοντας δηλαδή το έργο της δωρεάν, «έκτελοῦσα τὸ ἐν ἐμοὶ καταθύμιον». Και όπως του απεκάλυψε, είχε ακόρεστη επιθυμία και ακατάσχετο έρωτα να κυλιέται στο βόρβορο που ήταν η ζωή της και σκεπτόταν

έτσι, ντροπιάζοντας την ανθρώπινη φύση.

Λόγω της άσωτης ζωής και της σαρκικής επιθυμίας που είχε, κάποια φορά ακολούθησε τους προσκυνητές που πήγαιναν στα Ιεροσόλυμα για να προσκυνήσουν τον Τίμιο Σταυρό. Και αυτό το έκανε, όχι για να προσκυνήσει τον Τίμιο Σταυρό, αλλά για να έχει πολλούς εραστές που θα ήταν έτοιμοι να ικανοποιήσουν το πάθος της. Περιγράφει δε και η ίδια ρεαλιστικά και τον τρόπο που επιβιβάστηκε στο πλοiάριο. Και, όπως η ίδια αποκάλυψε, κατά την διάρκεια του ταξιδιού της δεν υπήρχε είδος ασέλγειας από όσα λέγονται και δεν λέγονται, του οποίου δεν έγινε διδάσκαλος σε εκείνους τους ταλαίπωρους ταξιδιώτες. Και η ίδια εξέφρασε την απορία της

για το πώς η θάλασσα υπέφερε τις ασωτίες της και γιατί η γη δεν άνοιξε το στόμα της και δεν την κατέβασε στον άδη, επειδή είχε παγιδεύσει τόσες ψυχές. Κατά την διάρκεια του ταξιδιού αυτού δεν αρκέστηκε στο ότι διέφθιρε τους νέους, αλλά διέφθιρε και πολλούς άλλους από τους κατοίκους της πόλεως και τους ξένους επισκέπτες. Και στα Ιεροσόλυμα που πήγε κατά την εορτή του Τιμίου Σταυρού, περιφερόταν στους δρόμους «ψυχᾶς νέων ἀγρεύουσα».

Αισθάνθηκε όμως, βαθιά μετάνοια από ένα θαυματουργικό γεγονός. Ενώ εισερχόταν στον ναό για να προσκυνήσει το Ξύλο του Τιμίου Σταυρού, κάποια δύναμη την εμπόδισε να προχωρήσει. Στην συνέχεια στάθηκε μπροστά σε μία εικόνα της Παναγίας, έδειξε μεγάλη μετάνοια

και ζήτησε την καθοδήγηση και βοήθεια της Παναγίας. Με την βοήθεια της Θεοτόκου εισήλθε ανεμπόδιστα αυτή την φορά στον ιερό ναό και προσκύνησε τον Τίμιο Σταυρό. Στην συνέχεια, αφού ευχαρίστησε την Παναγία, άκουσε φωνή που την προέτρεπε να πορευθεί στην έρημο, πέραν του Ιορδάνου. Αμέσως ζήτησε την συνδρομή και την προστασία της Θεοτόκου και πήρε τον δρόμο της προς την έρημο, αφού προηγουμένως πέρασε από την ιερά μονή του Βαπτιστού στον Ιορδάνη ποταμό και κοινώνησε των Αχράντων Μυστηρίων. Στην έρημο έζησε σαράντα επτά χρόνια, χωρίς ποτέ να συναντήσει άνθρωπο.

Κατά τα πρώτα δεκαεπτά χρόνια στην έρημο, πάλεψε πολύ σκληρά για να νικήσει τους λογισμούς και

τις επιθυμίες της, ουσιαστικά για να νικήσει τον διάβολο που την πολεμούσε με τις αναμνήσεις της προηγούμενης ζωής. Η Οσία ζούσε δεκαεπτὰ χρόνια στην έρημο «θηρσὶν ἀνημέροις ταῖς ἀλόγοις ἐπιθυμίαις πυκτεύουσα». Εἶχε πολλές επιθυμίες φαγητῶν, ποτῶν και «πορνικῶν ἄσμάτων» και πολλοὺς λογισμοὺς που την ωθούσαν προς την πορνεία. Ὅμως, όταν ερχόταν κάποιος λογισμὸς μέσα της, ἔπεφτε στην γη, την ἔβρεχε με δάκρυα και δεν σηκωνόταν ἀπὸ τη γη «ἕως ὅτου τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ γλυκὺ περιέλαμψεν καὶ τοὺς λογισμοὺς τοὺς ἐνοχλοῦντας μοὶ ἐδίωξεν». Συνεχῶς προσευχόταν στην Παναγία, την οποία εἶχε εγγυήτρια της ζωής της μετανοίας που ἔκανε. Το ἰμάτιό της σχίσθηκε και καταστράφηκε και ἔκτοτε παρέμεινε γυμνή. Καιγόταν ἀπὸ τον

καύσωνα και έτρεμε από τον παγετό και «ώς πολλάκις με χαμαί πεσοῦσαν ἄπνουν μείναι σχεδόν και ἀκίνητον».

Ύστερα από σκληρό αγώνα, με τη Χάρη του Θεού και την συνεχή προστασία της Παναγίας, ελευθερώθηκε από τους λογισμούς και τις επιθυμίες, οπότε μεταμορφώθηκε το λογιστικό και παθητικό μέρος της ψυχής της, καθώς επίσης εθεώθηκε και το σώμα της.

Λόγω της μεγάλης πνευματικής της κατάστασεως στην οποία έφθασε η Οσία Μαρία, έλαβε από τον Θεό το διορατικό χάρισμα. [...]

Η Εκκλησία τιμά την μνήμη της Οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας την 1η Απριλίου και την Ε΄ Κυριακή των Νηστειών.

Οσία Μαρία η Αιγυπτία, Ιστοσελίδα:
Ορθόδοξος Συναξαριστής (Ανακτή-
θηκε 14/5/2017).

Από το Κοράνιο:

- κεφ. 2, 177: Ευσέβεια δεν είναι μόνο να στρέψετε ανατολικά και δυτικά τα πρόσωπά σας αλλά η ευσέβεια είναι εκείνου που πιστεύει στον ΑΛΛΑΧ και στην Έσχατη Μέρα, στους Αγγέλους και στο Βιβλίο και στους προφήτες· Να δίνει από την περιουσία του, ενώ την αγαπάει για τους συγγενείς του, και για τα ορφανά, και για τους απόρους, και για τους οδοιπόρους, και τους ζητιάνους και για την απελευθέρωση των σκλάβων. Είναι να εκτελεί την προσευχή, να καταβάλλει τη Ζεκάτ, και αυτοί που κρατούν την

ΥΠΟΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ, ΑΝ ΕΧΟΥΝ ΥΠΟΣΧΕΘΕΙ (ΚΑΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΩ) ΤΟΥΣ ΥΠΟΜΟΝΕΤΙΚΟΥΣ ΣΤΙΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΠΌΝΟΥΣ ΚΑΙ ΟΤΑΝ ΠΟΛΕΜΆΝΕ ΓΙΑ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΑΛΛΑΧ. ΤΈΤΟΙΟΙ ΕΊΝΑΙ ΕΚΕΊΝΟΙ, ΠΟΥ ΠΙΣΤΕΨΟΥΝ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΕΊΝΑΙ ΕΥΣΕΒΕΊΣ.

- **κεφ. 2, 273: (Δώστε ελεημοσύνη) στους φτωχούς, που για χάρη του ΑΛΛΑΧ περιορίζονται και αδυνατούν να περιφέρονται στη γη, για εμπόριο ή εργασία, ο αμαθής άνθρωπος τους νομίζει πλούσιους, ίσως εξ αιτίας της μετριοφροσύνης τους, επειδή δεν έχουν ανάγκες. Συ πρέπει να τους γνωρίζεις απ' την εμφάνισή τους. Δεν ζητιανεύουν ενοχλητικά κι αδιάκριτα απ' όλους. Έτσι οτιδήποτε καλό ξοδεύετε, να είστε βέβαιοι, ότι ο ΑΛΛΑΧ το γνωρίζει.**

- κεφ. 4, στ. 124: **Κι όποιος κάνει τις καλές πράξεις είτε άνδρας είναι είτε γυναίκα, κι είναι πιστός αυτοί θα μπουν στον Παράδεισο κι ούτε θα αδικηθούν για ένα Νακίρι.***
- κεφ. 10, στ. 26: **Σε εκείνους που έκαναν καλό, ανήκει καλή (αμοιβή)- κι ακόμα πιο πολύ! Ούτε η σκοτεινιά ούτε η ντροπή θα σκεπάσει το πρόσωπό τους (δεν υποφέρουν καμιά ενόχληση). Αυτοί θα είναι Σύντοφοι του Παραδείσου, όπου παντοτινά εκεί θα κατοικούν.**

***Μία τρύπα πίσω στο σπέρμα του χουρμά και σημαίνει ασήμαντο πράγμα χωρίς αξία.**

Ηθικές κατευθύνσεις του Βουδισμού

Σ' αυτό το θεωρητικό πλαίσιο [του Τεραβάντα ή Χιναγιάνα Βουδισμού] έχουν διαμορφωθεί οι πρακτικές ηθικές κατευθύνσεις του Βουδισμού, που καθορίζουν τη συμπεριφορά των οπαδών του. Οι λαϊκοί υποχρεούνται: α) Να σέβονται κάθε μορφή ζωής και να αποφεύγουν την οποιαδήποτε βλάβη της. β) Να μην παίρνουν ό,τι δεν τους προσφέρεται. γ) Να απέχουν από κάθε μορφή ασέλγειας [...].

[Στον Μαχαγιάνα Βουδισμό] Το κύριο χαρακτηριστικό κάθε Μποντισάττβα είναι η συμπάθεια προς όλα τα όντα και η διάθεση βοήθειας.

Αναστάσιος (Γιαννουλάτος), Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας, 'Ιχνη από την

αναζήτηση του υπερβατικού, Ακρί-
τας, Αθήνα, 2004, σελ. 202, 205.

Προς μία θεολογία της ετερότητας

Στοιχεία και προϋποθέσεις για μια θεολογική προσέγγιση της πολυπολιτισμικότητας που να εκφράζεται ως αλληλοσεβασμός, αποδοχή και ειρηνική συνύπαρξη με τη θρησκευτική ή όποια άλλη ετερότητα, είναι διάσπαρτα στη Βίβλο και στα πατερικά κείμενα. Για την αναγνώρισή τους, όμως, απαιτείται σαφώς μία άλλη νοοτροπία και ένας άλλος προσανατολισμός. Μια άλλη ερμηνευτική προσέγγιση μπορεί να αναδείξει και να φωτίσει καίριες πτυχές της θεολογίας της ετερότητας. Στη διήγηση της δημιουργίας, είναι κατάδηλο, πέρα από τη διαλεκτική κτιστού και ακτίστου, ότι ο

άνθρωπος και ο κόσμος είναι δημι-
ουργήματα «καλά λίαν» του Θεού.
[...] Στο σχέδιο της θείας οικονομίας
του Θεού για τη σωτηρία, εντάσ-
σονται όλες οι θρησκευτικές πα-
ραδόσεις. Η Βίβλος δεν είναι μόνο
θεόπνευστο έργο. Είναι και ιστο-
ρικό προϊόν και μαρτυρία πολυπο-
λιτιστικών και πολυθρησκευτικών
σχέσεων. [...] Η Καινή Διαθήκη δεν
αφορά αποκλειστικά στον περιού-
σιο λαό. Ο πλησίον είναι ο άλλος,
ο έτερος, όπως και ο Θεός είναι ο
απόλυτος Άλλος, ο όντως Έτερος
προς τον άνθρωπο, που γίνεται
αδελφός. Συνεπώς, η αποδοχή του
άλλου και της ετερότητας δεν απο-
τελεί απλώς ένα ακόμη παράδοξο
αίτημα της μετανεωτερικότητας και
της πολυπολιτισμικότητας, αλλά
βρίσκεται ακριβώς στην καρδιά της
θεολογικής μας παράδοσης. «Έν τῇ

οἰκία τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαὶ εἰσίν» (Ιω. 14,2). Στην Καινή Διαθήκη μπορεί κανείς να ψηλαφίσει μια σειρά από θεολογικούς τόπους της ετερότητας, όπως οι παραβολές του Καλού Σαμαρείτη και της Κρίσεως. Το ιδρυτικό γεγονός της Εκκλησίας κατά την Πεντηκοστή σημαίνει πρόσληψη της προσωπικής ετερότητας αλλά και της πολυπολιτισμικότητας των λαών και των γλωσσών στην προοπτική του σώματος του Χριστού. Η εμπειρία και η δυναμική που ανέπτυξε η αρχαία Εκκλησία προσανατολίζεται σαφώς προς πολυπολιτισμική προοπτική. Η Αποστολική Σύνοδος, η εκκλησιολογία του αποστόλου Παύλου και το άνοιγμα προς τους εθνικούς σηματοδοτούν τις απαρχές μιας νέας πραγματικότητας. Δεν χρειάζεται να είναι κανείς Ιουδαίος ή να εφαρμόζει

τον Μωσαϊκό Νόμο για να ενταχθεί στην Εκκλησία. Η κοινωνία του Αγίου Πνεύματος δεν επιβάλλει μια αναγκαστική ομοιομορφία με απαρέγκλιτους κανόνες και κατηγορικές προσταγές. Αντίθετα, φωτίζοντας την προσωπική ετερότητα του κάθε μέλους της εκκλησιαστικής κοινότητας, την οδηγεί σε αρμονική αλληλεξάρτηση με τα άλλα μέλη, οικοδομώντας, έτσι, την ενότητα του σώματος. [...] Η εκκλησιολογία αποκαλύπτει τη δυνατότητα ένωσης των πολλών στο Ένα Σώμα του Χριστού, όπου οι πολλοί συνάπτονται και γίνονται αλλήλων μέλη. Γιατί η Εκκλησία δεν είναι μόνο η συναγωγή των πριν διεστώτων αλλά και η ποικιλία των χαρισμάτων. [...] Κοινωνία και ετερότητα, ενότητα και πολλαπλότητα συμπίπτουν, αντανακλώντας το δόγμα της Αγίας Τριά-

δος. [...] Η σχέση του ανθρώπου με την ετερότητα του κόσμου και της φύσης αναδεικνύει και φανερώνει την ευθύνη του απέναντι στην υπόλοιπη δημιουργία. Ο άνθρωπος καλείται να οδηγήσει την άλογη κτίση σε κοινωνία μαζί του, καλλιεργώντας την αισθητικά μέσω της προσωπικής δημιουργίας, του πολιτισμού του, όχι να την καθυποτάξει ή να την αφομοιώσει μη σεβόμενος την ετερότητά της. [...] Το ασκητικό ήθος, εξάλλου, δεν συνιστά ατομικό κατόρθωμα, αλλά κατεξοχήν γεγονός κοινωνίας. Είναι η προσωπική εμπειρία της θυσιαστικής αυθυπέμβασης από κάθε αδιέξοδη εμμονή στην αυτάρκεια της ύπαρξης, το κοινωνικό και κενωτικό άνοιγμα του προσώπου στη ζωή της κοινότητας ως συνύπαρξη και σχέση με τα άλλα μέλη, το μεγάλο «ναι» στη

ζωή, στη ζωή ως αγάπη και ελευθερία. Η ανθρώπινη προσπάθεια δεν κατορθώνει, παρά μόνο αποδέχεται ελεύθερα και οικειώνεται αγαπητικά τον τρόπο υπάρξεως του Θεού.

Γιαγκάζογλου, Σ., Κοινωνία εσχάτων, Δοκίμια εσχατολογικής οντολογίας, Ίνδικτος, Αθήνα, 2016, σελ. 265-268.

Βλάσης Κανιάρης, Το κουτσό, Περιβάλλον, ΕΜΣΤ, Αθήνα, 1974.

Ο μετανάστης

[...] Ο μετανάστης είναι πρόκληση για την γνησιότητα της ιερατικής, χριστιανικής, και ανθρώπινης αυτοσυνειδησίας μου και τούτο γιατί εγώ πέρα από κάθε άλλον γνωρίζω ότι το μέτρο της ανθρώπινης αξίας είναι η Ενανθρώπηση του Θεού. Γιατί περισσότερο από κάθε άλλον οφείλω να θυμάμαι ότι αυτός ο μετανάστης μπορεί να είναι ένας από αυτούς που θα έλθει από ανατολών και δυσμών και θα ανακληθεί στην Βασιλεία του Θεού και εγώ ως υιός της Βασιλείας να μείνω απ' έξω. Ο λόγος και η πράξη του Χριστού δεν αφήνουν περιθώρια για την όποια διαπραγμάτευση αυτής της αλήθειας. Δεν μπορούμε να διαπραγματευθούμε αυτήν την αλήθεια στο όνομα κανενός εθνικισμού, η

οποιοδήποτε άλλου “-ισμού”.

Ο άνθρωπος, ο κάθε άνθρωπος είναι κατ’ εικόνα Θεού δημιουργημένος. Δεν είναι ένα ωραίο ζώο για το οποίο διεκδικούμε λίγο περισσότερο σανό, αλλά ένα πρόσωπο που έχει κληθεί να υπερβεί την θνητότητά του και να γίνει μέτοχος της Θείας ζωής. Το όραμα της Εκκλησίας είναι “μία ποίμνη, Εις ποιμήν”. Και σε αυτή την ποίμνη χωράνε όλοι ακόμη και οι μετανάστες. Είναι μια κοινωνία όπου όλοι αλληλοπεριχωρούνται εν αγάπη, όπου ο άλλος είναι η χαρά μου και όχι η κόλασή του.

Ποιος είναι ο μετανάστης

Θα ερωτήσει κάποιος. Για ποιόν μετανάστη μιλάμε; Για τον κάθε μετανάστη, και τον καλό και τον

κακό. Για τον άνθρωπο και όπως διαμορφώθηκε μέσα στις συνθήκες της ζωής που έζησε. Ο καθένας είναι πρώτα άνθρωπος, μέτοχος της κοινής των ανθρώπων φύσεως. Ο καθένας είναι ένα πρόσωπο μοναδικό και ανεπανάληπτο. Ο κάθε άνθρωπος για τον Θεό είναι μοναδικός. Ελάτε λοιπόν τώρα να δούμε τον συγκεκριμένο άνθρωπο και να τον αντιμετωπίσουμε. Να τον γνωρίσουμε πρώτα. Να βρούμε τον τρόπο να επικοινωνήσουμε μαζί του. Να αντιμετωπίσουμε τα πρώτα άμεσα προβλήματα του. Να του εξηγήσουμε τους όρους και τις συνθήκες της κοινής ζωής όλων μας. Να σταθούμε και να τον κάνουμε να σταθεί και αυτός με ευθύνη απέναντι στην ζωή του, απέναντι στη ζωή μας, απέναντι και στην παραβατικότητα του. [...]

Αδιαπραγμάτευτη για την Εκκλησία η αξία του ανθρώπινου προσώπου

Εάν υπάρχει κάτι που πρέπει να το πούμε πολύ καθαρά είναι ότι για την Εκκλησία είναι αδιαπραγμάτευτη η αξία του ανθρώπινου προσώπου. Είπα και στην αρχή ότι το μέτρο αυτής της αξίας είναι η Ενανθρώπηση του Θεού. Το ότι ο Θεός γίνεται άνθρωπος φανερώνει την μοναδικότητα και την αξία του ανθρώπου. Εάν αυτό το μέτρο χαθεί τότε τι μένει σαν μέτρο της ανθρωπίνης αξίας; Τότε τι είναι ο άνθρωπος; Είναι ένα ωραίο ζώο που διεκδικούμε γι'αυτόν περισσότερο σανό ή τελικά ένα σωρό από σκουπίδια; Όταν αρνούμεθα την θεία καταγωγή του ανθρώπου και το θεοειδές του ανθρώπινου προσώπου μήπως

προσφέρουμε ένα ιδανικό ιδεολογικό στήριγμα στην εκμετάλλευση του ανθρώπου και τον ευτελισμό του;

Παύλος (Ιωάννου), Μητροπολίτης Σισανίου και Σιατίστης, Το μεταναστευτικό πρόβλημα. Στο συνέδριο Εκκλησία και Αριστερά, Ιστολόγιο: Θεολογικά Δρώμενα, Δημοσιεύθηκε 24/1/2013 (Ανακτήθηκε 14/5/2017).

Όταν ο Αη Νικόλας ζήτησε από τον Κοσμά να ανοίξει τον ναό για τους πρόσφυγες

– Άη Νικόλα μου, χανόμαστε! Έρχονται! Το νησί σου αλώνεται. Καραβιές φτάνουν απ' απέναντι.

– Ποιοι έρχονται, Κοσμά μου; Τόσα χρόνια Επίτροπος εδώ στην εκκλησιά μου και δεν σε ξανάδα έτσι ταραγμένο.

- Αυτοί, αυτοί, από απέναντι.
- Έ, και πώς κάνεις έτσι; Μαζί τους ήμουν και δεν είδα, παρά μόνο θαλασσοπνιγμένους με κουρελιασμένες βάρκες.
- Γι' αυτούς μιλάω Άη Νικόλα μου. Γι' αυτούς.
- Κι από αυτούς θα χαθείτε ευλογημένε; Από παιδιά, γέρους κι ετοιμόγεννες;
- Δε φοβάμαι αυτούς Άγιέ μου. Αντίθετα, τους συμπονάω. Αυτά που φέρνουν μαζί τους φοβάμαι.
- Και τι φέρνουν;
- Τη φτώχεια τους. Την απελπισία τους. Δε χωράνε πια. Πού θα κουρνιαξουν; Τί θα φάνε; Θα μας πνίξουν. Δε φταίνει αυτοί... αλλά θα μας πνίξουν.

– Αχ! Κοσμά μου, δε βλέπεις;
Έφτασε η ώρα.

– Ποια ώρα Άη Νικόλα μου;

– Η ώρα να διαλέξεις κι εσύ κι οι συμπατριώτες σου, που μ' αγαπάτε και με τιμάτε, την πίστη της πράξης από την πίστη της θεωρίας και των ωραίων λόγων.

– Και τί να κάνουμε Άγιέ μου; Σε λίγο θα 'μαστε στον τόπο μας οι λιγότεροι. Πού θα πάει αυτή η συμφορά;

– Πάλι με μπερδεύεις Κοσμά μου. Εγώ σου λέω πως τα πράγματα είναι απλά. Σε λίγη ώρα, εδώ πιο κάτω από το μοναστήρι μου, στην ακτή, μέσα σε μια βάρκα τρύπια, μουσκεμένος, άστεγος, πεινασμένος και μισοπεθαμένος φτάνει ο Χριστός.

– Ο Χριστός;

– Αμ τι νόμιζες; Πως θά 'μενε το Ευαγγέλιο για πάντα ένα ωραίο ανάγνωσμα από τον άμβωνα;

Έφτασε η ώρα και της δικής σου γενιάς να καταλάβει τί σημαίνει πως ο Θεός έγινε άνθρωπος. Όχι στα λόγια, όχι στο κήρυγμα, αλλά στην αληθινή ζωή. Χριστό δεν γυρεύεις μια ζωή; Έφτασε! Πήγαινε βρες Τον εκεί κάτω στην ακτή, που το κύμα πετάει στα βράχια παιδικά κορμάκια.

– Κι αν είναι σχέδιο Αη Νικόλα μου; Κι αν έχουν συνωμοτήσει να μας εξαφανίσουν; Κι αν μας τους στέλνουν γι' αυτό;

– Σα να μου φαίνεται πως πιο πολύ πιστεύεις στη δύναμη του κόσμου, απ' όσο του Θεού.

– Θεός φυλάξοι!

– Κι όμως! Νομίζεις πως έλειψαν ποτέ τα σχέδια και οι συνωμοσίες; Όπως πάντα, έτσι και τώρα. Μην ταράζεσαι. Κράτα στην καρδιά σου προσηλωμένη στον πόνο του κόσμου και έχεις γίνει κομμάτι της πιο δυνατής συνωμοσίας της Ιστορίας: Της συνωμοσίας της αγάπης. Αυτής που δεν θα νικηθεί ποτέ.

– Και πώς θα σταματήσει αυτό; Πότε η αγάπη θα νικήσει;

– Άκουσε, το κακό υπάρχει σαν αφορμή για να γεννιούνται αγωνιστές. Αγωνιστές αγάπης. Αγωνιστές αγιότητας. Αγωνιστές ενός καλύτερου κόσμου. Σήμερα, εκεί, στην ακτή. Με ό, τι έχεις. Με ό, τι μπορείς. Και από αύριο, με λόγο, με δράση, με προσευχή, ό, τι μπορείς, όπως μπορείς, με όσους βρεις, έστω κι αν

δεν συμφωνείτε σε όλα, να σταματήσετε το κακό, άνθρωποι, εικόνες Θεού, να γίνονται τροφή στην απληστία ανθρώπων απανθρώπων. Με λόγο, με δράση και παράδειγμα να φτιάχνονται άνθρωποι που θα μισούν την αδικία και θα γκρεμίζουν τα τείχη του εγωισμού και της καλοπέρασής τους. Μόνον έτσι θα σταματήσει αυτό το κακό κι όλα τ' ανάποδα του κόσμου.

– Όλο και ζυγώνουν! Πού θα μείνουν;

– Εδώ!

– Πού εδώ; Μέσα στον ναό σου;

– Στο ναό μου. Για όσο χρειαστεί.

– Μα είναι αλλόθρησκοι. Πώς θα μπουν εδώ;

– Αν είναι αλλόθρησκοι αυτοί, τότε κι ο Χριστός που θαλασσοπνί-

γεται μαζί τους, αλλόθρησκος θα
'ναι.

– Θεός φυλάξοι, Αη Νικόλα μου!

– Μη φοβάσαι! Τον κάθε τόπο τον
κάνει ιερό η αγάπη. Ούτε εγώ, ούτε
οι άγιοι στα εικονοστάσια κινδυνεύ-
ουμε. Άλλος είναι ο κίνδυνος.

– Ποιος;

– Να μάθουν οι καρδιές να μετρά-
νε τους ανθρώπους σαν αντικείμε-
να, σαν άψυχα, σα στατιστικές. Γι '
αυτό σου λέω, άνοιξε τον ναό. Εδώ
μέσα θα ζεσταθεί το κορμί τους. Κι
όταν ζεσταθεί αυτό, μπορεί και να
ρωτήσουν, ποιος είναι Αυτός που
ζέστανε και την καρδιά αυτών που
τους υποδέχτηκαν. Κάποτε, μπορεί
να Τον αναζητήσουν κι εκείνοι.

– Αη Νικόλα μου, στον Βορρά χτί-
ζουν φράχτες να τους κρατήσουν

μακριά. Μήπως αυτοί ξέρουν καλύτερα;

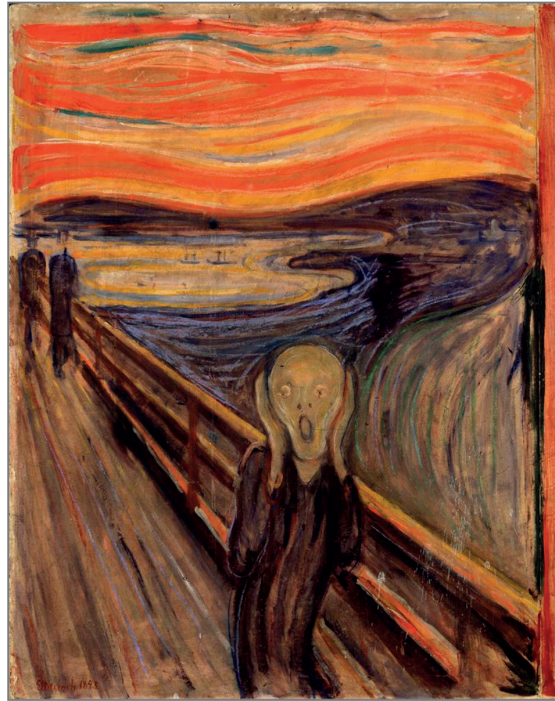
– Δεν κάνουν τίποτε τα τείχη, γιατί ο εχθρός είναι ήδη μέσα. Μέσα στις χώρες τους και μέσα στις καρδιές τους. Μη φοβάσαι. Ο τόπος σου έζησε γιατί ύψωνε πάντα τείχη στη βαρβαρότητα, όχι στη δυστυχία. Άνοιξε, λοιπόν, Κοσμά μου την Εκκλησία και μη φοβάσαι. Όσο η αγάπη ξεκλειδώνει τις πόρτες των σπιτιών και των καρδιών, ο τόπος αυτός δε θα χαθεί. Κι άσ' τους να λένε. Εγώ σ' αφήνω. Έχω να πάω μαζί με τις βάρκες σας, που ψάχνουν ναυαγούς. Εσύ με βλέπεις στις εικόνες, εγώ όμως, είμαι εκεί. Κάθε νύχτα είμαι εκεί και μαζεύω ανθρώπους. Δε ρωτάω καταγωγή, δε ρωτάω θρησκεία. Ανθρώπους, μόνον ανθρώπους.

.....

– Κοσμά! Κοσμά! Ξύπνα! Ο παπάς σου παραγγέλνει ν’ ανοίξεις την Εκκλησία. Χώρος αλλού δεν υπάρχει. Σήκω! Όπου να ’ναι φτάνουν από απέναντι. Εκεί μέσα θα τους κοιμίσουμε και βλέπουμε. Βιάσου!

Ιγνάτιος, Μητροπολίτης Δημητριάδος, Όταν Ο Αη Νικόλας ζήτησε από τον Κοσμά να ανοίξει το ναό για τους πρόσφυγες, Δημοκρατία, 7/11/2015.

Ευθύνη του πιστού/της πιστής για τα κοινωνικά προβλήματα που προκύπτουν από την ετερότητα

Έντβαρντ Μουνκ, Η κραυγή.

Κορυφαία ΜΚΟ στην Ελλάδα, για το 2016, αναδείχθηκε η «Κιβωτός του Κόσμου».

Πίνακας συνδέσμων διαδικτυακών διευθύνσεων

(Ανακτήθηκαν 15/5/2017)

**π. Λίβυος (Χαράλαμπος Παπαδό-
πουλος), ιστολόγιο, σελ. 30:**

**[http://plibyos.blogspot.gr/2016/12/
blogpost_24.html](http://plibyos.blogspot.gr/2016/12/blogpost_24.html)**

Ιδιωτική Οδός, ιστολόγιο, σελ. 60:

**[https://panagiotisandriopoulos.
blogspot.gr/2010/01/blog-post_24.
html?m=1](https://panagiotisandriopoulos.blogspot.gr/2010/01/blog-post_24.html?m=1)**

**Orthodox Mission, ιστολόγιο, σελ.
62:**

**[http://orthodoxcongo.blogspot.
gr/2017/01/blog%E2%80%90post_25.
html](http://orthodoxcongo.blogspot.gr/2017/01/blog%E2%80%90post_25.html)**

**amen.gr, πύλη εκκλησιαστικών ει-
δήσεων, σελ. 69:**

**[http://www.amen.gr/article/
paniguris-tou-agiou-panteleimona-](http://www.amen.gr/article/paniguris-tou-agiou-panteleimona-)**

kai-xeirotonia-presbuterou-stin-kakopetria

Socrates Baltagiannis

Photographer, ιστοσελίδα, σελ. 70, 91:

www.socratesbaltagiannis.com

Νυχθημερόν, ιστολόγιο, σελ. 72:

[http://www.nyxthimeron.](http://www.nyxthimeron.com/2017/02/blog-post_28.html)

[com/2017/02/blog-post_28.html](http://www.nyxthimeron.com/2017/02/blog-post_28.html)

Εκκλησία της Ελλάδος, ιστότοπος, σελ. 72-73:

[http://www.ecclesia.gr/greek/](http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/liturgical/z_)

[holysynod/commitees/liturgical/z_](http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/liturgical/z_)

[symposio_1.html](http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/liturgical/z_symposio_1.html)

Οικουμενικό Πατριαρχείο, ιστοσελίδα, σελ. 105:

[https://www.ec-patr.org/youth/](https://www.ec-patr.org/youth/papageorgiou.htm)

[papageorgiou.htm](https://www.ec-patr.org/youth/papageorgiou.htm)

Internetistas.gr, ιστοσελίδα, σελ. 105-106:

<http://internetistas.actlogic.net/%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%BF-%CE%B1%CE%B3%CE%B9%CE%BF-%CF%80%CE%BD%CE%B5%CF%8D%CE%BC%CE%B1/>

Χρήστος Θ. Μποκόρος, ιστοσελίδα, σελ. 131:

http://www.bokoros.gr/index.php?t=recent_work_detail&id=34

Ο Ήχος του Ανέμου, ιστολόγιο, σελ. 136:

http://breezesound.blogspot.gr/2012/12/blog-post_26.html

African Art Museum, ιστοσελίδα, σελ. 145:

<http://smafathers.org/museum/>

«Africanizing Christian Art» [Εξαφρικανίζοντας τη Χριστιανική Τέχνη], σελ. 145:

<https://thejesusquestion.org/2014/06/07/africanizingchristian-art-exhibition-in-tenafly-nj/>

Transplantation, ιστοσελίδα, σελ. 177-178:

http://www.transplantation.gr/article_patients.asp?patient_id=&medicine_id=6&category_id=19&article_id=254

I. M. Καισαριανής, Βύρωνος και Υμηττού, ιστοσελίδα, σελ. 184-185:

http://www.imkby.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=584:staniloae&catid=109&Itemid=349

Διακονία Αποφυλακίσεως Απόρων Κρατουμένων, σελ. 188:

<http://www.diakonia-filakon.gr/frontend/articles.php?cid=132>

Ορθόδοξος Συναξαριστής, ιστοσελί-

δα, σελ. 193-194:

<http://www.saint.gr/156/saint.aspx>

**Θεολογικά Δρώμενα, ιστολόγιο,
σελ. 196-197:**

<http://blogs.auth.gr/moschosg/2013/01/24/%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B2%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1h%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%AE%CE%B3%CE%B7%CF%83%CE%B7>

Καλό καλοκαίρι

Με την ευχή των δασκάλων σας να
σας συνοδεύει αύρα λεπτή!

Βασιλειών Γ' 19, 11-12

Κωνσταντίνος Γραμματόπουλος, Αι-
γίο XV (1973). Ξυλογραφία 91 x 62
εκ. Ιδιωτική Συλλογή.

Περιεχόμενα

Ηθική

Βιοηθική	6
Έρωτας	32
Ζωή	81
Συγχώρηση	120
Ετερότητα	149

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.